

Gympl skripta

Jakub Hampl

Naposledy aktualizováno 23. 10. 2024

Úvod

V životě každého středoškoláka nastane divná, přechodná chvíle, kdy je vyhozen z hnízda. Doufám, že ti následující poznámky, shrnující 22 děl pro maturitu z češtiny a 24 témat pro školní maturitu z angličtiny, pomohou zdolat tu tolik omílanou „zkoušku dospělosti“ v relativní pohodě.

Děkuji Kačí za korekci a propůjčené poznámky a Marianovi za sepsání několika děl a autorů.

Tento dokument je sdílený pod licencí [CC BY-SA 4.0](#), což má za následek několik praktických důsledků a povinností s nimi spojených:

- Můžeš ho volně sdílet za předpokladu, že uvedeš původního autora.
- Můžeš ho volně upravovat za předpokladu, že zachováš licenci.

Zdrojové soubory najdeš v [repozitáři na Githubu](#). Budu rád, pokud svůj případný příspěvek (ať už opravení překlepu, nebo třeba přidání celé knížky) budeš sdílet i tam. Aktuální zdroj vždy najdeš na [mých stránkách](#).

Přeji hodně štěstí u maturit.

Kubík

Rejstřík

Úvod	2
I. Český jazyk	5
1.1. Díla	6
1.1.1. Kulička	7
1.1.2. Havran	10
1.1.3. Romeo a Julie	13
1.1.4. 451 stupňů Fahrenheita	16
1.1.5. Stařec a moře	19
1.1.6. Proměna	22
1.1.7. Farma Zvířat	25
1.1.8. Malý princ	28
1.1.9. České nebe	31
1.1.10. Bílá nemoc	34
1.1.11. R. U. R.	36
1.1.12. Krysař	39
1.1.13. Těžká hodina	42
1.1.14. Čekání na Godota	45
1.1.15. Kytice z pověstí národních	48
1.1.16. Audience	50
1.1.17. Hana	53
1.1.18. Lovci hlav	56
1.1.19. Edison	59
1.1.20. Na západní frontě klid	62
1.1.21. Petr a Lucie	65
1.1.22. Báječná léta pod psa	68
1.2. Pojmy	71
1.2.1. Stylistika	71
1.2.2. Tropý, Figury a jiné jazykové prostředky	71
II. Anglický jazyk	73
2.1. British literature	74
2.2. American literature	74
2.3. William Shakespeare	74
2.4. Ernest Hemingway	75
2.5. Festivals, tradition	75
2.6. Meals, eating out, fast food	76
2.7. Education, future plans, careers, professions	77
2.8. Culture – music, fine arts, politics, religion	78
2.9. Exceeding boundaries – holidays, travelling, transport	78
2.10. Learning languages, English as a world language	78

2.11. Health and diseases, healthy lifestyle, food, stress, prevention	79
2.12. London	79
2.13. Great Britain	81
2.14. Chapters from British History	82
2.15. The USA	82
2.16. Canada	83
2.17. Australia	86
2.18. Our town and district (Mělník)	86
2.19. Prague	87
2.20. The Czech Republic	89
2.21. Problems of the world I. – environment	90
2.22. Problems of the world II. – social problems, lethal diseases	91
2.23. Problems of the world III. – addictions	92
2.24. Media and technology	93

I. Český jazyk

1.1. Díla

Následuje seznam 22 knih, které jsem si vybral já* a které jsou podrobně zpracované dále. Pokud tě zajímá spíš rychlý přehled, podívej se na knih.chamik.eu a hledej štítek maturita. Celý seznam knížek kánonu najdeš na gjp-me.cz/maturity.

V seznamu je potřeba mít alespoň dvě díla prózy, **poezie** a **dramatu**. Lze mít nejvíce dvě díla od stejného autora.

Světová a česká literatura do konce 19. století (3 knihy)

1. Kulička – *Maupassant Guy de*
2. **Havran** – *Poe Edgar Alan*
3. **Romeo a Julie** – *Shakespeare William*

Světová literatura 20. a 21. století (5 knih)

4. 451° Fahrenheita – *Bradbury Ray*
5. Stařec a moře – *Hemingway Ernest*
6. Proměna – *Kafka Franz*
7. Farma zvířat – *Orwell George*
8. Malý princ – *Sain Exupéry Antonie de*

Česká literatura 20. a 21. století (5 knih)

9. **České nebe** – *Cimrman, Smoljak, Svěrák*
10. **Bílá nemoc** – *Čapek Karel*
11. **R. U. R.** – *Čapek Karel*
12. Krysař – *Dyk Viktor*
13. **Těžká hodina** – *Volker Jiří*

Ostatní (7 knih)

14. **Čekání na Godota** – *Beckett Samuel*
15. **Kytice z pověstí národních** – *Erben Karel Jaromír*
16. Audience – *Havel Václav*
17. Hana – *Mornštajnová Alena*
18. Lovci Hlav – *Jo Nesbø*
19. Edison – *Nezval Vítězslav*
20. Na západní frontě klid – *Remarque Erich Maria*

-
21. Petr a Lucie – *Romain Rolland*
  22. Báječná léta pod psa – *Michal Viewegh*

---

*Prvních 20 je vypracovaných mnou, dvě navíc Marianem kvůli rozdílům v našich výběrech.

1.1.1. Kulička

Autor: **Guy de Maupassant**

Překlad: *Ľ. Guth*

Období: **2. pol 19. st;**

realismus, naturalismus

Země: **Francie**

Rok vydání: **1880**

L. druh: **epika**

L. žánr: **povídka**

Téma

I přes obětavé činy prostitutky je jí členy vyšší společnosti pohrdáno.

Motivy

cestování, společenské rozdíly

Časoprostor

během prusko-francouzské války v Normandii

Postavy

Alžběta Roussetová (Kulička) – hodná a kyprá prostitutka

pan a paní Loiseaovi – obchodníci

pan a paní Carré-Lamadonovi – bavlnářský průmysl

hrabě a hraběnka Hubert de Bréville – honosní lidé

jeptišky – jeptišky

Cornudet – zrzavý alkoholik

Follenvie – majitel hostince

Kompozice

dělení na odstavce, čistě chronologické

Vypravěč – er-forma

Jazykové prostředky

vyprávění a popis, satira, přímá řeč

Obsah

Deset občanů se od Normandského hotelu vydalo dostavníkem do města Le Havre, aby unikli válce. Brzy mají v dostavníku všichni hlad, jen Kulička si zabalila zásoby a štědře nabídne ostatním. I přes své společenské postavení se může zdát, že do kolektivu zapadla. Dorazí do hostince, kde na noc přespí, ovšem ráno jim zakáže odjet Pruský důstojník. Celá výprava se brzy dozví, že to je kvůli tomu, že se chce vyspat s Kuličkou. Ze začátku jsou všichni rozhořčení, ovšem brzy se nálada rychle změní a začnou jí jejich situaci dávat za vinu. Kulička se po pár dnech nakonec nechá přemluvit a další ráno vyjedou. Všichni si vybalí jídlo, jen Kulička ho ve zmatku zapomněla. Je jí znovu opovrhováno, nikdo se s ní nerozdělí a Kulička se rozpláče.

Literárně historický kontext

Autor se sám účastnil prusko-francouzské války. Autor realismu Emil Zola.

Ukázka

[...]

Kulička, jak ve spěchu vstávala, nemohla při tom zmatku ani na nic pamatovat; dívala se rozhořčeně na všechny ty lidi, jak se živí, a dusila se zlostí. Zpočátku se v ní všechno bouřilo spravedlivým hněvem; ale rozčilení jí tak sevřelo hrdlo, že se ani nevzmohla na slovo. Nikdo se na ni nepodíval, nikdo si na ni ani nevzpomněl. Cítila, jak je bezmocná proti opovržení těch počestných hňupů, kteří ji napřed obětovali a pak odhodili jako nějakou nečistou věc, kterou už nepotřebují. Tu si vzpomněla, jak jí hltavě spolykali celý košík, plný dobrot. Najednou v ní zuřivost opadla, jako když praskne příliš napjatá struna; ucítila, že má pláč na krajíčku. Ze všech sil se snažila přemoci, bránila se tomu, polykala slzy jako dítě, ale slzy se jí tlačily do očí čím dál víc a víc, zableskly se v koutku víček, zanedlouho jí skanuly z očí dvě veliké kapky a stékaly pomalu po tvářích dolů...

Paní Loiseauová se pod vousy vítězoslavně usmála a zašeptala: „To pláče hanbou.“

Guy de Maupassant

* 1850 † 1893 (43 let)

Směr: **realismus,**
naturalismus**spisovatel**studoval **Lyceum**
Jindřicha IV.

Francouzský spisovatel 2. poloviny 19. století, spolu s Émilem Zolou a Gustavem Flaubertem představitel literárního realismu a naturalismu. Jeho šest románů a několik povídkových sbírek si zaslouží pozornost díky síle realismu, fantaskním prvkům a pesimismu, ale také díky stylistickému umění. Skutečná literární dráha Maupassanta je přitom vymezena pouhým desetiletím – tvořil mezi lety 1880 a 1890. Uznání se dočkal již za svého života a i dnes je vnímán jako velikán francouzské literatury, jehož dílo se stále interpretuje a adaptuje.

Jeho dílo je inspirováno tvorbou *Honoré de Balsaca* (zakladatele kriticko-realistického románu) a *Émila Zoly* (zakladatele naturalismu).

Naturalismus vychází z realismu, zaměřuje se často na „nechutné detaily“, je morbidnější.

Mezi jeho známá díla patří:

1. **Miláček** – společensko-kritický román, v němž si mladý novinář za pomoci své přitažlivosti buduje kariéru využíváním žen. Nakonec se cílevědomý mladík dostává až do pařížských šlechtických kruhů.
2. **Slečna Fifi** – také z prostředí prusko-francouzské války; zobrazuje barbarské chování pruských vojáků.

Současníci*Nikolaj V. Gogol* – *Revizor*, 1836bratři *Mrštíkovi* – *Maryša*, 1894*F. M. Dostojevskij* – *Zločin a trest*, 1866*Émil Zola* – *Zabiják*, 1877

1.1.2. Havran

Autor: **Edgar Allan Poe**

Překlad: *Vítězslav Nezval*

Období: **1. p. 19. st;**

světový romantismus

Země: **USA**

Rok vydání: **1845**

L. druh: **lyricko-epický**

L. žánr: **baladická báseň**

Téma

přemítání nad mrtvou láskou Autora

Motivy

tajemno, žal nad ztrátou

Časoprostor

prosincový večer, pokoj Autora

Postavy

Autor – vypravěč, smutný že ztráty své lásky

Havran – symbol zla/smrti

Lenora - mrtvá milenka Autora

Kompozice

chronologická; na začátku retrospektivní;
18 slok

Vypravěč

ich-forma (souvisí s životem Poa)

Jazykové prostředky

symbolika, refrén „nevermore“, přirovnání, personifikace, přímá řeč, gradace, volný verš (pro romantismus typický), skoro žádné tropy (významové básnické prostředky), epifory a anafory, asonance, aliterace

trochej:

„**Z**dálo **se**, že **u** stí**n**idla **h**oustne **s**větlo **o**d
ka**d**idla“

V originále rým A B C B B B (s tím že A i C mají vnitřní rým, šestý verš je poloviční)

Obsah

Autor prosincový večer o půlnoci studuje své knihy, ale nemůže se soustředit, protože stále myslí na svoji mrtvou lásku, Lenoru. Do pokoje mu vletí Havran. Nejdřív vypravěče rozesměje, záhy ho začne iritovat. Pokládá otázky ptákovi, kterými sám sebe trýzní (protože odpověď na ně je „ne“). Autor se havrana snaží vyhnat, ale nedaří se mu to. Havran zůstává i v „autorově srdci“ (symbol nekonečného trápení).

Literárně historický kontext

Pozdní tvorba, velmi dobře přijata; ovšem moc na tom nevydělal. V době psaní mu umírala manželka. Později vydal text, kde popisoval své záměry a myšlenky o tomto díle. Jedná se o jednu z nejslavnějších amerických básní. Do teď se objevuje v populární kultuře.

---

*Nezvalův překlad „víckrát ne“ zní jako havran! Překlad od J. Vrchlického má „nikdy víc“, což mě osobně přijde libozvučnější. Překladů jinak existují desítky.

Ukázka

[...]

Zdalo se, že u stínidla houstne světlo od kadidla,
že se bezpochyby anděl v zvoncích z nebe propadne.
„Chudáku, tvůj Bůh ti v zpěvu posílá sem pro úlevu
balzám na tvou starou něhu, po němž navždy vychladne,
po němž láska k Lenoře v tvé mysli navždy zapadne“ –
Však havran děl: „Už víckrát ne.“

„Proroku,“ díím, „mene tekel[†], ať jsi pták a nebo z pekel,
synu podsvětí, a přece proroku, pojď hádat mně –
statečně, byť opuštěný, žiji zaklet v této zemi,
dům mám hrůzou obklíčený, zda tvá věštba uhádne,
zdali najdu balzám v smrti, zda tvá věštba uhádne“ –
Havran dí: „Už víckrát ne.“

„Proroku,“ díím, „mene tekel, ať jsi pták a nebo z pekel,
při nebi, jež nad námi je, při Bohu, jenž láká mne,
rci té duši, jež žal tají, zdali aspoň jednou v ráji
tu, již svatí nazývají Lenora, kdy přivine,
jasnou dívku Lenoru kdy v náručí své přivine“ –
Havran dí: „Už víckrát ne“

„Tos řek jistě na znamení, že se chystáš k rozloučení,
táhni zpátky do bouře a do podsvětí, satane! -
nenech mi tu, starý lháři, ani pířka na polštáři,
neruš pokoj mého stáří, opusť sochu, havrane!
Vyndej zobák z mého srdce, opusť sochu, havrane!“
Havran dí: „Už víckrát ne.“

Pak se klidně ulebedí, stále sedí, stále sedí
jako ďábel na bělostných řadrech Pallas Athéné[‡]
oči v snění přimhouřeny na pozadí bílé stěny,
lampa vrhá beze změny jeho stín, jímž uhrane -
a má duše z toho stínu, jímž mne navždy uhrane,
nevzchopí se - víckrát ne."

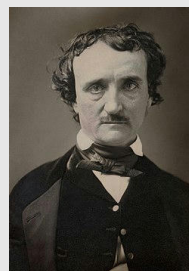

[†] „Mene tekel“ jsou první dvě slova údajného tajemného varování biblického krále Belsazara (Belšasara). Přeneseně označuje naléhavé varování, výstrahu.

[‡] V řecké mytologii dcera nejvyššího boha Dia. Jde o bohyni moudrosti, války a strategie, ochránkyni statečnosti, práva, spravedlnosti a umění.

Edgar Allan Poe

* 1809 † 1849 (40 let)

Směr: **romantismus,**
detektivky, básně**novinář, básník,**
spisovatelstudoval **Virginská**
univerzita; Vojenská
akademie

Poe měl rychle se měnící a poměrně komplikovaný a tragický život. Jeho otec odešel od jejich rodiny a jeho matka zemřela rok poté. Byl adoptován rodinou Allanů, kteří mu poskytli vzdělání v Anglii (která mu pravděpodobně zůstala inspirací až do pozdních let). Studoval i na univerzitě, ale kvůli hádce s jeho otčímem o penězích a alkoholu se odstěhoval do Baltimoru.

Snažil se vydělat si jako úředník, nebo jako spisovatel do novin. Na chvíli nastoupil do armády, kde napsal svoji první knihu (která neměla skoro žádný ohlas).

Problémy s alkoholem ho provázely celý život (zemřel kvůli nim i jeho bratr), byl kvůli nim vyhozen z několika zaměstnání. Údajně to byl i gambler. Přestože v jeho pozdním životě vydával hodně a jeho jméno se stalo poměrně známým, měl potíže si na živobytí vydělat pouze psaním.

V den jeho smrti byl nalezen nevědomý na ulici. Příčina není známá, ale předpokládá se alkoholové delirium.

Mezi jeho známá díla patří:

1. **Vraždy v ulici Morgue** – Povídka, která patří mezi první detektivní příběhy a je prvním popisem zápletky, která se dnes označuje termínem záhada zamčeného pokoje.* V povídce je dále použit motiv bezradné policie, která z neschopnosti nebo z lehkomyšlnosti přehlíží stopy, později objevené velkým detektivem C. A. Dupinem.
2. **Jáma a kyvadlo** – Tato povídka se odehrává ve španělském městě Toledo, líčí pocity člověka odsouzeného inkvizicí na smrt za kacířství. Autor neuvádí jméno hlavního hrdiny. Povídka byla vícekrát zfilmována.

Současníci*Victor Hugo* – Bídníci, 1862*A. S. Puškin* – Evžen Oněgin, 1825

---

*Uzavřené místnost, z níž nebylo možné uniknout, se najde mrtvola bez pachatele.

1.1.3. Romeo a Julie

Autor: **William**

Shakespeare

Překlad: *J. Topol*

Období: **14. až 16. st.;**

renesance, humanismus

Země: **Anglie**

Rok vydání: **1597**

L. druh: **drama**

L. žánr: **tragédie**

Téma

Nešťastný osud milenců, boj o lásku

Motivy

Láska, válka rodů, smrt, nepřátelství, rodina

Časoprostor

Verona, polovina 16. st.

Postavy

Romeo Montek – Mladý, milý, bezhlavě zamilovaný, vášnivý romantik, impulzivní, hrdý, čestný

Julie Kapuletová – Mladá (14), inteligentní, citlivá, obětavá, odvážná, oddaná své lásce, naivní, tvrdohlavá, krásná

Otec Lorenzo (Vavřinec) – Františkán, přítel Romea, obětavý, mírumilovný

Merkucio – dobrý přítel Romea

Tybalt – Juliin bratranec, vášnivý bojovník, agresivní

Paris – Mladý šlechtic, má si vzít Julii

Chůva – veselá, upovídaná, stará

Kompozice chronologická, 5 dějství: expozice, kolize, krize, katastrofa, závěr

Jazykové prostředky

renesanční jazyk, archaismy, poetismy, inverze, metafora, přirovnání, hyperboly

Obsah

Děj začíná střetem mezi rody Monteků a Kapuletů na náměstí, který musí ukončit až vévoda. Zde se už objevuje Romeo, nešťastně zamilován do Rosaliny. Společně se svými druhy se dozvídá o maškarním plese u Kapuletů a rozhodne se tam jít. Na plese spatří Julii a zamiluje se do ní.

Po skončení plesu se Romeo vplíží na zahradu Kapuletů a pod okny Julie vyznává lásku. Ta pozná hloubku jeho citů a následující den je bratr Vavřinec oddá. Později dochází k další potyčce, kdy Tybalt zabije Romeova přítele Merkucia, a Romeo z pomsty zabije Tybalt. Za to je vyhoštěn z Verony a odjíždí do Mantovy. Julie truchlí nad odchodem Romea, její otec to však považuje za smutek z Tybaltovy smrti a chce svou dceru přivést na jiné myšlenky svatbou s Paridem.

Zoufalá Julie žádá o pomoc bratra Vavřince, který vymyslí plán. Julie vypije nápoj, po kterém bude vypadat jako mrtvá. Když ji dají do hrobky, přijde pro ní Romeo a až se Julie probudí, společně utečou. První část plánu vyjde, ale posel bratra Vavřince se k Romeovi nedostane. Romeo se tedy domnívá, že Julie je opravdu mrtvá a koupí si jed. Když přichází k její hrobce, potká se tam s Paridem, kterého zabije. Vedle své lásky vypije jed a umírá. Julie se probouzí. Když vidí mrtvého Romea, vezme jeho dýku a zabije se.

Obě rodiny se nad mrtvými těly svých dětí usmíří a postaví ve Veroně zlaté sochy Romea a Julie.

Literárně historický kontext

Vzniklo v době vlády Alžběty I. kdy divadlo zažívalo velký rozkvět. V tomto období se psalo hlavně o lidských pocitech, individualismu a lásce.

Ukázka – Jednání druhé, scéna 2

[...]

JULIE   Romeo, Ó Romeo! – proč's Romeo?
Své jméno zapři, otce zřekni se,
neb, nechceš-li, mně lásku přisahej,
a nechci dál být Capuletova.

ROMEO   (*stranou*) Mám dále naslouchat, či, promluvit?

JULIE   Jen jméno tvé mým nepřítelem jest;
ty's jen ty sám a nejsi Montekem.
Co jest to Montek? ruka, ani noha,
ni paž, ni tvář, ni jiná část, jež vlastní
jest člověku. Ó, jiné jméno měj!
Co jest to jméno? To, co růží zvem,
pod jiným jménem sladce vonělo
by zrovna tak. A tak Romeem nezván,
Romeo podržel by veškerou
tu vzácnou dokonalost, kterou má
bez toho jména. – Odlož jméno své,
a za své jméno, jež tvou částí není,
mne vezmi celou.

ROMEO   Za slovo tě беру.
Jen láskou svou mne zvi a na novo
tak budu pokřtěn; od té chvíle dál
Romeo nechci býti nikdy víc.

JULIE   Kdo's ty, jenž nocí zastřen vtíráš se v mé tajemství?

ROMEO   Dle jména nevím, jak
bych řekl ti, kdo jsem. Své jméno sám,
ó, drahá světice, mám v nenávisti,
neb vím, že tobě nepřítelem jest;
je, kdybych psané měl, bych roztrhal.

JULIE   Sto slov mé ucho ještě nev пило,
jež prones' jazyk tvůj, a znám ten hlas.
Nejsi Romeo, jeden z Monteků?

[...]

William Shakespeare

* 1564 † 1616 (52 let)

Směr: **renesance,**
humanismus**dramatik**studoval **King Edward VI**
School, Stratford-upon-
Avon

O jeho osobním životě se toho moc nedochovalo. Ve svých 18 letech se oženil s 26letou Annou Hathawayovou. Obřad byl pravděpodobně připraven ve spěchu, protože šest měsíců poté se narodila dcera Susanna. Následovala dvojčata, syn Hamnet a dcera Judith. Hamnet však zemřel z neznámých příčin ve věku jedenácti let. Po narození dvojčat následuje období, ze kterého o Shakespearovi neexistují prakticky žádné ověřené informace, označované jako „ztracená léta“.

Shakespeare se stal členem nové divadelní společnosti Služebníci lorda komořího (Lord Chamberlain's Men), ve které působil jako herec a dramatik. Služebníci se brzy stali předním hereckým souborem Londýna. Po smrti královny Alžběty I. roku 1603 získala tato společnost od nového krále Jakuba I. privilegium a název společnosti byl změněn na Královská společnost (King's Men).

V roce 1599 se společnost Lord Chamberlain's Men přemístila do divadla Globe a Shakespeare se stal vlastníkem jedné její desetiny.

Je obecně uznáván jako nejdůležitější anglický dramatik a spisovatel. Vytvořil zhruba 1700 nových anglických slov, které se dodnes používají. Kromě her je známý pro své básně a sonety (spekuluje se že milostné sonety co psal, mohly být pro muže namísto ženy, ovšem kvůli dvojznačnostem se tahle spekulace stále nevyvrátila ani naopak).

Mezi jeho známá díla patří:

1. **Hamlet** – Tragický příběh dánského prince Hamleta, který se po smrti svého otce snaží pomstít vraždu, kterou spáchal jeho strýc. „Být, či nebýt“.
2. **Sen noci svatojánské** – Fantastická komedie, ve které se proplétají milostné intriky několika párů v kouzelném lese, kde zasahují skřítky a čarodějové.

Současníci*Dante Alighieri* – Božská komedie, ~1310*Giovanni Boccaccio* – Dekameron, ~1350*M. de Cervantes y Saavedra* – Důmyslný rytíř Don Quijote de la Mancha, 1605*Francesco Petrarca* – Sonety Lauře, ~1350

1.1.4. 451 stupňů**Fahrenheita**Autor: **Ray Bradbury**Překlad: *J. Emmerová*Období: **2. p. 20. st. až****současnost 2012+; Fikce,****antiutopie**Země: **USA**Rok vydání: **1953**L. druh: **epika**L. žánr: **sci-fi román****Téma**

Myšlenkové probuzení člověka, který aktivně slouží režimu, který vymývá mozky a drží obyvatele pod kontrolou.

Motivy

dystopický stát, válka, kontrola obyvatelstva/informací, intelektuální procitnutí

Časoprostor

místo není uvedeno (nejspíš USA), někdy v budoucnosti

Postavy

Guy Montag – hlavní hrdina, požárník

Clarissa – mladá dívka, která Montagovi donutí se zamýšlet nad světem

Mildred – manželka Montagovi, podlehlá vymývání mozků

Faber – bývalý profesor, vystrašený režimem, pomáhá Montagovi

Beatty – velitel požárníků, podezírá Montagovi, nakonec v konfliktu

Kompozice – chronologická

Vypravěč – vševědoucí, er-forma

Jazykové prostředky

er-forma, přímá řeč, spisovná čeština, profesní slang, květnaté popisy, metafora,

Obsah

Guy Montag je požárník budoucnosti; místo toho, aby oheň hasil, podpaluje knihy (z toho název - při teplotě 451° Fahrenheitů hoří papír) a pomáhá tak režimu držet kontrolu nad obyvatelstvem. Jednoho dne potká Clarissu, která mu pomůže vytrhnout se z monotónnosti života a vzbouřit se zachráněním knihy před ohněm. Doma má manželku Mildred, která tráví všechn svůj čas s "rodinkou" a už není schopná racionálně uvažovat. Mezitím co je Clarissa i s její rodinou odstraněna, začne něco věřit jeho velitel Beatty. Zjistí se, že doma ukrývá mnoho knih a s pomocí Fabera, bývalého a vystrašeného profesora, se dá před "spravedlností" na útěk. Ten se mu povede a setká s dalšími uprchlíky, kteří představují různé knihy; Guy se jedním takovým stal. Na město na konci dopadá atomová bomba.

Literárně historický kontext

Na pozadí studené války, moderní technologie, hrozba atomové apokalypsy. Velmi brzy přeloženo do češtiny, ovšem obratem zakázáno režimem

Ukázka

„Vystavujete se nebezpečí.“

„To je výhoda, kterou má člověk, když umírá. Když nemáte co ztratit, riskujete podle libosti.“

„Teď jste řekl něco zajímavého, aniž jste to četl,“ zasmál se Faber.

„Takovéhle věci jsou v knihách? Vždyť to mi jen tak přinesla slina na jazyk!“

„Tím líp. Nevymyslel jste si to ani pro mne, ani pro někoho jiného, dokonce ani pro sebe ne.“

Montag nebyl s to udělat jediný pohyb. S ohněm přišlo obrovské zemětřesení, srovnalo dům se zemí, někde pod ním ležela Mildred a celý jeho život a on se nedokázal pohnout. Zemětřesení mu dosud otrásalo, chvělo a zmítalo nitrem a on stál s koleny podklesávajícími pod velikým nákladem únavy, zmatenosti a potupy a dovolil Beattymu, aby ho udeřil, aniž zdvihl ruku k obraně.

„Montagu, ty idiote, ty pitomý blázne, jaký jsi k tomu měl důvod?“

Montag neslyšel, byl daleko, v duchu prchal, zmizel a zanechal svoje mrtvé, sazemi pomazané tělo, ať vrávorá před jiným bláznivým šilencem.

„Montagu, uteč odtamtud!“ řekl Faber.

Montag naslouchal. Beatty ho praštil do hlavy, až se zamotal a klesl nazad. Zelený náboj, v němž šeptal a volal Faberův hlas, vypadl na chodník. Beatty po něm chňapl, zašklebil se, zvedl ho. Přidržel si ho k uchu, napůl uvnitř, napůl ven.

Montag slyšel vzdálený volající hlas: „Montagu, nestalo se ti nic?“

Beatty vytáhl zelený náboj z ucha a strčil si ho do kapsy. „Aha — tak ono v tom vězí něco víc, než by mě napadlo. Viděl jsem, jak nakláníš hlavu a posloucháš. Nejdřív jsem si myslel, že máš mušličku. Ale když jsi potom najednou zchytl, hned mi to bylo divné. Po téhle stopě půjdeme a na toho tvého přítele si posvítíme.“

„Ne!“ vykřikl Montag.

Trhl bezpečnostní pojistkou plamenometu. Beatty pohyb jeho prstů postřehl a oči se mu maloučko rozšířily. Montag v nich spatřil překvapení a pohlédl na své ruce, aby zjistil, co to zas provedly. Když na to později vzpomínal, nedokázal posoudit, jestli mu konečný popud k vraždě daly jeho ruce nebo Beattyho reakce na jejich pohyb. Kolem uší mu zahřmělo poslední zadunění valící se laviny, ale to už se ho nedotklo.

Ray Bradbury

* 1920 † 2012 (91 let)

Směr: **fantasy, sci-fi****spisovatel**studoval **Los Angeles****High School**

Ray Bradbury byl americký spisovatel. Jeho literární kariéra se odehrála převážně v období 20. století, které bylo poznamenáno technologickým pokrokem, studenou válkou a rostoucím vlivem masových médií.

Bradburyho názory se často obracely k otázkám lidského pokroku a technologického rozvoje. Byl skeptický vůči nadměrné závislosti na technologiích a varoval před možnými negativními dopady, které by mohly mít na lidskou společnost. Zároveň byl fascinován lidskou touhou po objevování a pochopení vesmíru.

Umělecky Bradbury zastupoval zejména literární směr známý jako sci-fi a fantastika, ve kterých se zaměřoval na dystopické a futuristické prvky. Jeho díla často kombinují sci-fi s hororem, mysteriem a sociální kritikou.

Mezi další známá díla Raye Bradburyho patří:

1. **Marťanská kronika (The Martian Chronicles)** - Sbírka sci-fi povídek, které popisují kolonizaci Marsu lidmi. Autor prostřednictvím těchto příběhů zkoumá lidské touhy, ambice a deziluze, a zároveň předkládá otázky o budoucnosti lidstva. Psáno formou datovaného deníku.
2. **Tudy přijde něco zlého (Something Wicked This Way Comes)** - Román, který kombinuje temné prvky fantasy s coming-of-age* příběhem. Bradbury v tomto díle zkoumá téma dobra a zla prostřednictvím příběhu o dvou chlapcích, kteří se potýkají se záhadnými událostmi v jejich malém městě.

Současníci*Isaac Asimov* – Já, robot, 1950*Arthur C. Clarke* – Vesmírná Odysea, 1968*G. Orwell* – Farma Zvířat (1.1.7), 1945*Karel Čapek* – R. U. R. (1.1.11), 1920

---

* přechod mladého člověka do dospělosti

1.1.5. Stařec a moře

Autor: Ernest

Hemingway

Překlad: F. Vrba

Období: **modernismus,**

ztracená generace,

meziválečná lit.

Země: USA

Rok vydání: 1952

L. druh: **epika**

L. žánr: **novela**

Téma

„Člověka je možno zničit, ale ne porazit“
stařec vyrazí na lov velké ryby

Motivy

rybolov, oceán, síla vůle, přátelství, stará
× nová škola (motorové čluny atp.), potre-
stání překročení hranice (vyjel daleko na
moře)

Časoprostor

kubánská vesnice poblíž Havany, oceán;
nejspíš 20. století

Postavy

Santiago – vytrvalý stařec

Manolin – chlapec, přítel *Santiaga*

Kompozice

chronologická bez členění

Vypravěč – er-forma

Jazykové prostředky

symbolika (krvavé ruce = Kristovo utrpe-
ní, nese si stěžeň jako Kristus kříž), jedno-
duché věty, rybářský slang, metoda ledov-
ce*

Obsah

Santiago je chudý rybář, který měl posled-
ní dobou na moři smůlu. Na lodi mu dříve
pomáhal *Manolin*, ovšem jeho rodiče mu
nařídili, aby se plavil s konkurencí. Stařec
se tedy na moře vydá sám.

Vyjede daleko a brzy zabere ryba opravdu
obrovská. Prvních několik hodin ji vůbec
nevidí, ovšem dokáže to odhadnout podle
různých věcí. Dokáže určovat směr podle
větru, slunce a hvězd a obecně je na moři
velmi znalý. Nechá se rybou táhnout celý
den přes noc, aby se unavila. Během celé
plavby si sám se sebou povídá. Jeho myš-
lenky si často protiřečí. Po dlouhém boji,
při kterém málem nezvládne zůstat při vě-
domí rybu zabije. Skoro se jí až omlouvá a
referuje k ní jako k bratrovi.

Přiváže ji na bok své loďky (je tak velká, že
se dovnitř nevejde) a vydá se na cestu do-
mů. Cestou na Kubánský břeh ho ovšem
přepadne několik žraloků. Prvních pár je
schopný zabít harpunou a nožem připev-
něným k pádlu, ale žraloků je mnoho a ce-
stou celou rybu sežerou.

V noci v přístavu jako vždy složí stěžeň i
plachtu a odnese je k sobě domů (musí si
několikrát cestou odpočinout). Ráno oby-
vatelé objeví obrovskou kostru ryby na
boku lodi a stařec si tak získá zpět jejich
uznání. Zdá se mu o lvech.

Literárně historický kontext

Ztracená generace. Obsahuje autobiogra-
fické prvky (lov lvů, život na Kubě). Jed-
ná se o autorovu poslední knihu, za kterou
dostal v roce 1953 Pulitzerovu cenu a v ro-
ce 1954 Nobelovu cenu.

*Většina obsahu je „pod povrchem“ a čtenář se
musí trochu zamyslet.

Ukázka

Privázel rybu k přídi a k zádi a k veslařské lavičce uprostřed. Byla tak veliká, že mu to připadalo, jako by si k boku připoutával mnohem větší člun. [...] Měl v láhvi ještě dva doušky vody a jeden z poloviny vypil, jakmile snědl garnáty. Na tak velké zatížení plul člun docela dobře a stařec jej řídil s rukojetí kormidla v podpaží. Viděl na rybu a stačilo mu podívat se na ruce a přitlačit hřbet k zádi, aby se přesvědčil, že se to všechno skutečně stalo a že to nebyl sen. Jednu chvíli před koncem, když mu bylo tak špatně, ho napadlo, že se mu to možná zdá. A když potom viděl, jak se ryba vyhoupla z vody a utkvěla nehnutě na obloze, nežli dopadla zpátky, byl si jist, že se děje něco krajně podivného, a nemohl tomu uvěřit. A pak nějaký čas pořádně neviděl, třebaže teď viděl zase tak dobře jako jindy. [...] Díval se v jednom kuse na rybu, aby se ujistil, že je to všechno pravda. To bylo hodinu předtím, než ho napadl první žralok.

Ten žralok se neobjevil náhodou. Vyplaval už dříve z vodních hlubin, jakmile se temné mračno krve sesedlo a rozptýlilo v míli hlubokém moři. Vyřítíl se nahoru tak rychle a tak naprosto bezhlavě, že prorazil hladinu modré vody a octl se ve slunci. Pak padl zpátky do moře, zachytil pach a vyrazil ve sledu člunu a ryby. [...]

Teď měl stařec hlavu jasnou a v pořádku a překypoval rozhodností, ale měl málo naděje. Bylo to příliš krásné na to, aby to vytrvalo, pomyslel si. Pohlédl letmo na velkou rybu a pozoroval dál blížícího se žraloka. Vyjde to na stejno, jako by se mi všechno jen zdálo, uvědomil si v duchu. Nemůžu mu zabránit, aby se na mě nevrhl, ale snad bych ho mohl dostat. Dentuso, proklel ho v duchu. Čert aby vzal tvou mámu! Žralok je rychle dohnal odzadu, a když se vrhl na rybu, viděl stařec jeho otevřenou tlamu a podivné oči a slyšel cvaknutí jeho zubů, když se zahryzl do rybího masa těsně nad ocasem. Žraloci hlava vyčnívala z vody a jeho hřbet se vynořoval a stařec slyšel, jak se na jeho velké rybě trhá kůže a maso. Vtom okamžiku vrazil stařec harpunu žralokovi do hlavy v těch místech, kde spojnice mezi očima prolínala čáru, táhnoucí se mu od nosu přímo vzad. Ty čáry nebylo ve skutečnosti vidět. Bylo vidět jen těžkou špičatou modrou hlavu a veliké oči a cvakající, dravě chňapající hltavé čelisti. Ale v těch místech má žralok mozek a stařec ho tam zasáhl. Zasáhl ho svýma krví pomazanýma rukama a vbodl mu tam dobře mířenou harpunu ze všech sil.

Vrazil mu ji tam bez naděje, ale odhodlaně a s naprostou škodolibou nenávistí. Žralok se převálil a stařec viděl, že mu v oku vyhasl život. A pak se převálil ještě jednou a zamotal se do dvou kliček provazu. Stařec věděl, že je mrtev, ale žralok to nechtěl uznat. Převrácený na záda mrskal ocasem a cvakal čelistmi a rozrýval hladinu jako rychlý motorový člun. [...] „Urval aspoň dvacet kilo," řekl si stařec nahlas. A připravil mě o harpunu, pomyslel si, a o celé lanko, a moje ryba zase krvácí a to přiláká další...

Ernest Hemingway

★ 1899 † 1961 (62 let)

Směr: **ztracená generace**,
modernismus

spisovatel, novinář

studoval **Oak Park and
River Forest High
School**

Ernest Hemingway byl americký spisovatel, narozený 21. července 1899 a zemřelý 2. července 1961. Jeho život a literární kariéra se odehrály v období mezi první a druhou světovou válkou a během studené války. Hemingway byl silně ovlivněn svými zkušenostmi jako válečný zpravodaj, lovec a cestovatel.

Hemingwayho názory byly formovány jeho osobními zkušenostmi a vnímáním světa kolem něj. Byl známý svou maskulinní image a láskou k dobrodružství a riziku. Jeho literatura často reflektovala jeho zájem o témata jako je mužnost, síla lidské vůle a existence v tvrdých podmínkách.

Umělecky Hemingway zastupoval literární směr známý jako modernismus, ve kterém byl charakteristický jednoduchým a strohým stylem psaní, který se soustředil na esenciální prvky a vyhýbal se zbytečným zdobením. Jeho díla jsou často považována za příklad tzv. „metody ledovce“, kde pod povrchem zdánlivě jednoduchých situací skrývá složité a hluboké emocionální a filozofické témata.

Pro víc info viz otázku z angličtiny 2.4.

Mezi jeho známá díla patří:

1. **Sbohem, armádo (A Farewell to Arms)** – Román, který se odehrává během první světové války a sleduje příběh amerického dobrovolníka v italské armádě, který se zamiluje do anglické zdravotní sestry. Utečou spolu, ovšem jeho milenka potratí. Silně autobiografické.
2. **Komu zvoní hrana (For Whom the Bell Tolls)** – Román, který se odehrává během španělské občanské války a sleduje příběh amerického dobrovolníka, který se zapojí do boje proti fašistům. Hemingway v tomto díle zkoumá téma války, solidarity a lidské morálky.

Současníci

Romaine Rolland – Petr a Lucie, 1920

Erich Maria Remarque – Na západní frontě klid (1.1.20), 1928

Jaroslav Hašek – Osudy dobrého vojáka Švejka, 1923

1.1.6. Proměna Autor: **Franz Kafka**Překlad: *V. Kafka*Období: **1. pol 20. st**Země: **Praha/Rakousko**Rok vydání: **1915**L. druh: **epika**L. žánr: **povídka/novela****Téma**

Abusrdní situace Řehoře Samsy.

Motivy

beznaděj, smíření, absurdita, samota

Časoprostor

rodinný byt, doba autora

Postavy*Řehoř Samsa* – obchodní cestující, brouk*Markéta* – řehořova sestra*řehořův otec a matka**Gréta* – posluhovačka**Kompozice** – chronologická, tři kapitoly**Vypravěč** – er-forma**Jazykové prostředky**

spisovný jazyk, strohé (úřednické) vyjadřování, eufemismy

Obsah

Řehoř Samsa se jednoho dne probudí jako brouk, lol. Jeho první starostí je, jak se jako hmyz dostane do práce. Během celé doby nepropadá depresím a uvažuje racionálně. Otec musí znovu nastoupit do zaměstnání. Do jeho pokoje chodí jen jeho sestra, před kterou se schovává pod pohovkou. Při hádce o svůj oblíbený obraz ho spatří matka a omdlí, otec ho zraní vrhnutým jablkem.

Jak se zhoršuje řehořův zdravotní stav, zhoršuje se i atmosféra a finanční situace rodiny. Markétka navrhuje se řehoře zbavit. Do bytu se nastěhují podnájemníci, kteří o Řehořovi neví. Podají ovšem okamžitou výpověď, když vyjde z pokoje ven, aby si poslechl, jak jeho sestra hraje na housle. Otcem je zahnán zpět do pokoje a nad ránem osamocený umírá. Najde ho posluhovačka, která ho sama odklidí.

Rodině se uleví a vydávají se na výlet do města, probíraje nadějně plány do budoucna.

Literárně historický kontext

Pražská německá literatura. Vztah s jeho otcem byl velmi komplikovaný.

Ukázka

Když se Řehoř Samsa jednou ráno probudil z nepokojných snů, shledal, že se v posteli proměnil v jakýsi nestvůrný hmyz. Ležel na hřbetě tvrdém jak pancíř, a když trochu nadzvedl hlavu, uviděl své vyklenuté, hnědé břicho rozdělené obloukovitými výztuhami, na jehož vrcholu se sotva ještě držela přikrývka a tak tak že úplně nesklouzla dolů. Jeho četné, vzhledem k ostatnímu objemu žalostně tenké nohy se mu bezmocně komíhaly před očima.

Co se to se mnou stalo? pomyslel si. Nebyl to sen. Jeho pokoj, správný, jen trochu příliš malý lidský pokoj, spočíval klidně mezi čtyřmi dobře známými stěnami, Nad stolem, na němž byla rozložena vybalená kolekce vzorků soukenného zboží - Samsa byl obchodní cestující -, visel obrázek, který si nedávno vystříhl z jednoho ilustrovaného časopisu a zasadil do pěkného pozlaceného rámu. Představoval dámu, opatřenou kožešinovou čapkou a kožešinovým boa, jak vzpřímeně sedí a nastavuje divákovi těžký kožešinový rukávník, v němž se jí ztrácí celé předloktí.

[...]

„Rozuměli jste jediné slovo?“ ptal se prokurista rodičů, „snad si z nás nedělá blázny?“

„Proboha,“ zvolala už matka s pláčem, „třeba je těžce nemocen a my ho tu trápíme. Markétko! Markétko!“ zvolala pak. „Co je, maminko?“ volala sestra z druhé strany. Domlouvaly se přes Řehořův pokoj. „Musíš okamžitě k lékaři. Řehoř je nemocen. Honem pro lékaře. Slyšelas teď, jak Řehoř mluví?“ „To byl zvířecí hlas,“ řekl prokurista nápadně tiše ve srovnání s matčiným křikem. „Anno! Anno!“ volal otec skrz předsíň do kuchyně a zatleskal, „ihned běžte pro zámečníka!“ A už proběhla obě děvčata s šustícími sukněmi předsíní - jak se dokázala sestra tak rychle ustrojit? - a vyrazila z bytu. Ani nebylo slyšet bouchnout dveře; snad je nechaly otevřené, jak to bývá v bytech, kde se stalo velké neštěstí.

[...]

„Tak,“ řekl Řehoř a dobře si uvědomoval, že je jediný, kdo zachoval klid, „ihned se obléknu, sbalím kolekci a pojedu. Chcete ještě, chcete ještě, abych jel? Tak vidíte, pane prokuristo, nejsem umíněný a pracuji rád; s cestováním je svízelné, ale já bych bez cestování nemohl žít. Kampak jdete, pane prokuristo? Do obchodu? Ano? Povíte tam všechno podle pravdy? Může se stát, že člověk není momentálně schopen pracovat, ale to je zrovna pravá chvíle, aby se vzpomnělo na jeho dřívější výkony a uvážilo se, že později, až se překážky odstraní, bude jistě pracovat s tím větší pílí a soustředěním... „

Franz Kafka

* 1883 † 1924 (40 let)

úředník pojišťovny

studoval práva na UK

Směr: **existencialismus**

Byl součástí takzvané pražské německé školy, což byli autoři kteří působili v Praze v druhé polovině 19. a na začátku 20. století. Převážně to byli pražští rodáci. Většinou byli původem Židé (kterým byl i Kafka), a z tohoto důvodu mnozí z nich před rokem 1939 emigrovali.

Odhaduje se, že 90% svého díla zničil ještě za svého života. Sám vydal pouze malou část, co zbylo posmrtně vydal jeho dobrý přítel Max Brod, i přes Kafkovo přání spisy zničit.

Měl poměrně komplikovaný vztah s jeho otcem. Byl abstinents, nekuřák, vegetarián. Taky měl pletky s několika dívkami, ale nikdy se neoženil.

Většinu svého života bojoval s tuberkulózou na kterou nakonec i zemřel.

Mezi jeho známá díla patří:

1. **Proces** – Josef K. je nečekaně zatčen a postaven před tajný soud. Příběh zachycuje jeho zoufalý boj s neuchopitelným systémem a nejasnou byrokracií, která ovládá jeho osud. Den před svými narozeninami je odsouzen k smrti.
2. **Amerika** – sleduje osudy šestnáctiletého chlapce, který je vyhnán ze svého domova v Evropě a cestuje do Ameriky. Příběh zachycuje jeho dobrodružství a setkání s různými podivnými postavami, zatímco se snaží najít své místo ve společnosti.

Současníci

Max Brod – Život plný bojů

Egon Erwin Kisch „Zuřivý reportér“ – Pasák, 1914

Lion Feuchtwanger – Žid Suss, 1925

1.1.7. Farma Zvírat
Autor: **George Orwell**
(Eric Arthur Blair)
Překlad: *G. Goessel*

Období: **1. p. 20. st;**
Světová lit. 20. st; sci-fi,
antiutopie
Země: **Británie**

Rok vydání: **1945**
L. druh: **epika**
L. žánr: **alegorický**
román (bajka)

Téma

kritika komunistického režimu, zejména v tehdejší SSSR

Motivy

pokrytectví, totalitní režimy, politika

Časoprostor

na Anglické farmě v době autora (v době existence SSSR)

Postavy

Major - prase, které přišlo s myšlenkou revoluce na farmě; Marx/Lenin

Napoleon - kruté prase, které vydobývá repekt silou; Stalin

Kuliš - učil ostatní prasata číst a psát, nakonec vyhnán; Trockij

Pišťík - pravá ruka Napoleona; propagandista

Boxer - pracovitý kůň, který je na konci zrazen

Pan Jones - bývalý majitel farmy vyhnán (a nahrazen) zvířaty; kulak/buržoust

Kompozice – chronologická, kapitoly

Vypravěč – 3. os, vševědoucí

Jazykové prostředky

hodně přímé řeči (dialogy mezi zvířaty), metonymie (ovce tupé stádo, psi věrní, atp.) a metafora, celé je to alegorie, velká písma pro **Revoluci**

Obsah

Pan Jones je alkoholik vlastníci farmu, kde se nespokojená zvířata rozhodnou udělat převrat. V jeho vedení jsou prasata a nastolí systém až podezřele připomínající komunistický režim. V knize lze nalézt motivy překrucování informací, slibů, nesmyslných dlouhodobých projektů, a ještě méně kvalitního života, než býval dříve. Věrný pracovní kůň Boxer, který je režimem vyzdvihován, je na konci svého života zrazen a dán na salám. Prasata jen využívají tvárnosti obyvatelstva podobně, jako se to doopravdy dělo v SSSR.

Literárně historický kontext

Tato kniha vznikla během druhé světové války a ocenění se jí dostalo až o pár let později.

Ukázka

„[...] Copak není úplně jasné, soudruzi, že toto zlo našeho života pochází z tyranie lidských bytostí? Produkty naší práce nám budou patřit pouze tehdy, zbavíme-li se člověka! Mohli bychom získat svobodu a bohatství téměř ze dne na den! Co tedy musíme udělat? Ve dne v noci, tělem i duší pracovat na svržení lidské rasy. A to je moje poselství, soudruzi: REVOLUCE! Nevím, kdy přijde. Možná za týden, možná za sto let, ale vím tak jistě, jako vidím pod nohama tuhle slámu, že dříve či později zvítězí spravedlnost. A na to se soustřeďte, soudruzi. Zbývá vám už málo času! A především předejte toto mé poselství těm, kteří přijdou po vás, aby budoucí generace dovedly bitvu až do jejího vítězného konce. Nezapomeňte, soudruzi, že ve své odhodlanosti nesmíte ochabnout. Nic vás nesmí zarazit. Neposlouchejte nikdy ty, kteří vám budou tvrdit, že člověk a zvíře mají společné zájmy, že prospěch jednoho je prospěchem druhého. To vše jsou lži! člověk neuznává zájmy jiného tvora než sebe. A mezi námi zvířaty musí být dokonalá jednota a bojové soudružství. Všichni lidé jsou nepřátelé, všechna zvířata jsou si soudruhy! [...] Žádné zvíře nesmí nikdy bydlet v domě, spát v posteli, nosit šaty, pít alkohol, kouřit, používat peníze či obchodovat. Všechny lidské zvyky jsou špatné. A především: žádné zvíře nesmí nikdy tyranizovat jiné, slabé či silné, chytré či prosté. Všichni jsme si bratry. Žádné zvíře nesmí nikdy zabít jiné zvíře! Všechna zvířata jsou si rovna. [...]“

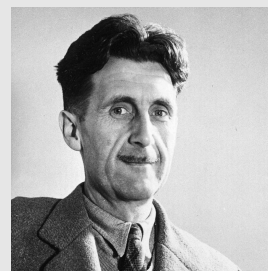
Někdy v té době se prasata najednou přestěhovala do Jonesova domu a udělala si z něj dům svůj. A zvířata si vzpomněla, že kdysi snad byla přijata rezoluce, která právě tyto praktiky zakazovala, a zase musel nastoupit Kvičoun a přesvědčovat je, že se pletou, že to je úplně jinak. Je absolutně nutné, řekl, aby prasata, která jsou jak známo mozky celé farmy, měla k dispozici klidné místo na práci. Je také v souladu s důstojností Vůdce (poslední dobou nazýval Napoleona vždy „Vůdcem“), aby žil a tvořil v domě, a ne v nějakém chlívě. Přesto však byla některá zvířata dost zaskočena, když se dozvěděla, že prasata nejenže jedí v kuchyni a udělala si z obývacího salonu, ale k tomu všemu ještě spí v posteli. Boxer to jako vždycky vyřešil svým obligátním „Napoleon má vždycky pravdu!“, ale Jetelinka, která si dobře pamatovala na pravidlo výslovně zakazující spaní v posteli, šla za stodolu a pokoušela se tam rozluštit Sedmero příkázání napsané na vratech. I při sebevětší snaze se jí však nedařilo pospojovat jednotlivá písmena ve slova, a obrátila se proto na Lízu. „Lízo,“ řekla, „přečti mi Čtvrté příkázání. Není tam náhodou něco o zákazu spaní v postelích?“. Líza s občasným zakoktnutím nakonec nápis přečetla. „Říká se tu: „Žádné zvíře nebude nikdy spát v posteli s prostěradly“. To je vážně zvláštní, Jetelinka si ne a ne vzpomenout, že by se ve Čtvrtém příkázání říkalo něco o prostěradlech.

George Orwell

★ 1903 † 1950 (46 let)

**žurnalista, esejista,
literární kritik**

Směr: **antiautoritářský, dystopie** studoval **Eton College**

George Orwell, vlastním jménem Eric Arthur Blair, byl britský spisovatel, novinář a esejista, známý svou ostrou kritikou totalitních režimů a manipulace mocí. Narodil se v roce 1903 v Indii a zemřel v roce 1950. Jeho literární dílo je pečlivě propracovaným zrcadlem společnosti, ve které žil, a jeho názory se formovaly v turbulentním období 20. století, které zahrnovalo období mezi dvěma světovými válkami a studenou válku. Zapojoval se do Španělské občanské války za vládní (marxistickou) stranu. V ČSSR byl ve své době na seznamu zakázaných autorů, jeho knihy vycházely v exilu.

Orwell byl člověk komplikovaný. Byl to sice zarytý marxista, ale naprosto odmítal autoritářství. Umělecky Orwell zastupoval především literární směr známý jako dystopie, ve kterém se zaměřuje na odhalení temných stránek společnosti a varuje před možnými důsledky mocenského zneužití. Jeho styl psaní je přímočarý, strohý a plný sarkastického humoru. Zemřel na tuberkulózu, kvůli které se neúčastnil WWII.

Mezi další nejslavnější díla George Orwella patří:

1. **1984** – Dystopický román, který popisuje totalitní společnost ovládanou jedinou stranou, Big Brotherem. Orwell v tomto díle varuje před nadměrným vládním dohledem, manipulací informací a ztrátou osobní svobody.
2. **Hold Katalánsku** – osobní zkušenosti a poznatky z doby od prosince 1936 do června 1937 o španělské občanské válce, které se aktivně zúčastnil v řadách milice strany POUM (antistalinistická a marxistická).

Současníci

R. Bradbury – 451° F. (1.1.4), 1953

Karel Čapek – R. U. R. (1.1.11), 1920

Isaac Asimov – Já, robot, 1950

1.1.8. Malý princ

Autor: **Antoine Marie Roger de Saint-Exupéry**
Překlad: Z. Stavinohová

Období: **Světová meziválečná lit.**
Země: **Francie**

Rok vydání: **1943**
L. druh: **epika**
L. žánr: **filozofická pohádka**

Téma

Poukázání na rozdíly mezi světem dospělých a dětí. Důraz na důležitost přátelství, lásky a věrnosti.

Motivy

tajemno, priority v životě, kresba

Časoprostor

v průběhu 8 dní, na Sahaře a ve vesmíru

Postavy

Malý princ – chlapec z asteroidu B-612, mírný a citlivý, symbol dítěte

Pilot – autor, symbol dospělého

Liška – symbol přítelkyně

Had – symbol smrti

Růže – láska Malého prince

postavy z planet – viz **Obsah**

Kompozice

27 krátkých kapitol, začátek a konec chronologicky, nevštěvování planetek retrospektivně

Vypravěč – ich-forma, v pasážích o životě Malého prince vševědoucí er-f.

Jazykové prostředky

zdrobněliny, archaismy, přímá řeč, alegorie, vnitřní monolog (*M. prince*), symboly, metafora

Obsah

Autor stroskotá na Sahaře, kde potká malého prince; ten odletěl ze své Planety B612 (o kterou se dobře stará) kvůli starostem se svojí růží. Nechává si nakreslit beránek v krabici. Na své cestě navštíví několik planet se specifickými postavami:

1. *Král* chce někomu rozkazovat, ale na planetě nikdo jiný není. Chtěl z *MP* udělat svého poddaného.
2. *Domýšlivec* si přál, aby ho *MP* obdivoval, opět osamocení.
3. *Pijan* pil aby zapomněl, že se stydí, za to, že pije.
4. *Byznysmen* je „vážený člověk“ co nemá čas na hlouposti a stále přepočítává své hvězdy, se kterými nic nedělá.
5. *Lampář* se jako jediný nezabývá jen sám sebou, jeho planeta se točí čím dál tím rychleji a nestíhá.
6. *Zeměpisec* zakresluje „nepomíjivé“ věci, doporučí *MP* navštívit Zemi.

Na poušti potkává lišku, kterou si ochočí. Uvědomuje si, že je zodpovědný za svou růži. Procházejí spolu s *Pilotem* pouští, než se nakonec *MP* nechá zabít hadem, vrací se starat o svojí růži/planetu.

Literárně historický kontext

Autor skutečně jednou na Sahaře ztroskotál. Dílo bylo přeloženo do více jak 400 jazyků a dialektů.* V knize lze vidět hodně symbolů z autorova života – letec, liška (jeho new-yorská přítelkyně). Inspirací mu bylo Pražské Jezulátko.†

*Mimo jiné i do hantecu, brněnské variety češtiny.

†Inspirací bylo i P. Coelho (Alchymista), který se k němu modlil, aby se stal spisovatelem; po 200 milionech prodaných výtisků svých knih mu daroval obleček a nedá na něj dopustit.

Ukázka

„Ale podívej se ... to není beránek, to je beran. Má rohy...“

Tak jsem kresbu znovu předělal.

On ji však zase odmítl jako ty předcházející: „Ten je moc starý. Já chci takového, aby dlouho žil.“

A tu, protože jsem ztratil trpělivost a protože jsem spěchal, abych se co nejdřív pustil do rozebírání motoru, načmáral jsem tuhle kresbu a prohlásil jsem: „To je bedýnka. Beránek, kterého chceš, je uvnitř.“

Ale byl jsem velice překvapen, když se obličej malého soudce rozzářil.

„Právě tak jsem to chtěl. Myslíš, že ten beránek bude potřebovat hodně trávy?“

„Je to hrozné zaměstnání. Kdysi to vyhovovalo. Zhášel jsem ráno a rozžínal večer. Zbývající část dne jsem si mohl odpočinout a zbytek noci spát...“

„A od té doby se příkaz změnil?“

„Příkaz se nezměnil,“ řekl lampář. „To je právě to strašné! Planeta se rok od roku točila rychleji, a příkaz se nezměnil!“

„No a?“ divil se malý princ.

„No a teď se otočí jednou za minutu a já nemám ani vteřinku klidu. Rozsvěcuji a zhasím jednou za minutu.“

„To je divné! Dny u tebe trvají minutu!“

„To není vůbec divné,“ řekl lampář. „Už je tomu měsíc, co spolu hovoříme.“

„Měsíc?“

„Ano. Třicet minut. Třicet dní. Dobrý večer.“

A zase rozsvítil svou svítilnu.

„Ovšem,“ řekla liška. „Ty jsi pro mne jen malým chlapcem podobným statisícům malých chlapců. Nepotřebuji tě a ty mě také nepotřebuješ. Jsem pro tebe jen liškou podobnou statisícům lišek. Ale když si mě ochočíš, budeme potřebovat jeden druhého. Budeš pro mne jediným na světě a já zase pro tebe jedinou na světě...“

„Začínám chápat,“ řekl malý princ. „Znám jednu květinu ... myslím, že si mě ochočila...“

„To je možné,“ dodala liška. „Na Zemi je vidět všelicos...“

„Ó, to není na Zemi,“ řekl malý princ.

**Antoine Marie Jean-
Baptiste Roger, comte
de Saint-Exupéry**

★ 1900 † 1944 (44 let)

Směr: **existencialismus**

letec, spisovatel

studoval **Villa St. Jean
International School
(katolická škola)**

Antoine de Saint-Exupéry byl francouzský spisovatel, letec a filozof, narodil se 29. června 1900 a zemřel 31. července 1944. Jeho život byl poznamenán nejen válečnými zkušenostmi, ale i fascinací letectvím a touhou po pochopení lidské podstaty.

Exupéryova éra spadá do období mezi dvěma světovými válkami, což ovlivnilo jeho pohled na svět. Byl svědkem rozpadu starých řádů a vzestupu totalitarismu, což se promítlo do jeho díla, kde se často zabýval tématy jako je smysl života, lidská solidarita a utrpení.

Umělecky Exupéry zastupoval především literární směr známý jako existencialismus, ve kterém se zkoumají otázky lidské existence a svobody. Jeho díla jsou poznamenána hlubokou melancholií a touhou po smyslu a lidské blízkosti.

Mezi jeho další známá díla patří:

1. **Citadela (Citadelle)** - Exupéryho poslední dílo, filozofická esej, ve kterém se zabývá otázkou lidské existence a smyslu života. Autor se snaží předat své myšlenky o morálce, solidaritě a lidské odpovědnosti.
2. **Noční let (Vol de nuit)** - Román inspirovaný autorovými vlastními zkušenostmi jako letec poštovních letadel. Příběh sleduje dramatický let poštáka do Patagonie a zkoumá téma lidské odvahy, obětavosti a touhy po dobrodružství.

Současníci

Franz Kafka – Proměna (1.1.6), 1915

Hermann Hesse – Siddhartha, 1922

Virginia Woolfová – Na majáku, 1927

1.1.9. České nebe
Autor: **Z. Svěrák, L. Smoljak, J. Cimrman**

Období: **porevoluční**
Země: **ČR**

Rok vydání: **2008**
L. druh: **drama**
L. žánr: **komedie**

Téma

Průlet českou historií, národní hrdost.

Motivy

poukazování na dobré i špatné skutky/
osobnosti, cimrmanovský humor

Časoprostor

v době IWW v nebeské kavárně

Postavy

Ľ. Amos Komenský – učitel národů

Sv. Václav – vedoucí nebeské komise

Praotec Čech – prostý pohan

Mistr Jan Hus – konzerva

K. H. Borovský – nejmodernější člen

Babička – prostá a mírumilovná

Miroslav Tyrš – tělocvikář

maršálek Radecký – člen rakouské komise,
„namyšlený“

Kompozice

seminář + hra; chronologická a ustálená (i
v jejích dalších hrách); 1 dějství

Jazykové prostředky

scénické poznámky, spisovná i hovorová
čeština, citace z národních písní i oper

Obsah

Do české nebeské komise se vybírají tři
noví členové. Hlasuje se a během toho
rozmlouvají, koho pustit z očiště do ne-
be. Celé je to podtrženo faktem, že se na
zemi momentálně odehrává první světová
válka. Maršálek Hradecký tvrdí, že je če-
ská komise podřízena rakouské. Nakonec
je „králem českých zemí“ zvolen T. G. Ma-
sarík.

Literárně historický kontext

Symbolická poslední hra Smoljaka a Svě-
ráka (kšaft = závěť).

Ukázka

(Praotec Čech sedí na jevišti a kochá se pohanskými bůžky, které vytahuje z pytle u svých nohou. Když vstoupí Komenský, praotec bůžky rychle schová. Komenský vypadá tak, jak ho známe z obrázku. Přes rameno má na šňůrce černou školní tabulku s pisátkem a hubkou. V ruce drží velkou tlustou knihu a plátěný pytlík se svačinou.)

KOMENSKÝ   Praotče Čechu! Já ti jednou ty tvoje zatracené bůžky vezmu a vyhodím na smetiště. Podívej, ty jako pohan bys tady v křesťanském nebi správně neměl být. Proč jsem tě naučil číst? Proč ti nosím nejnovější knížky, které dole vyjdou?

PRAOTEC   Všechno už jsem přečet. Až na toho Stanislava Krychli Neumanna.

KOMENSKÝ   Stanislava Kostku Neumanna. Tak toho číst nemusíš. To je pohan jako ty. Představ si, že by tě s těmi modlami přistihl svatý Václav. No, pověz, co ti minule řekl.

PRAOTEC   Ještě jednou, a pomažeš.

KOMENSKÝ   Ale kde vězí? Už by tu měl být.

PRAOTEC   Asi se někde modlí.

KOMENSKÝ   To ho neomlouvá. Já se také modlím, a chodím včas. Ale než přijde, vyzkouším tě. Promrskáme si česká operní díla. Kdo složil Rusalku?

PRAOTEC   Zdeněk Fibich.

KOMENSKÝ   Chyba. Antonín Dvořák. Kdo složil Prodanou nevěstu?

PRAOTEC   Bedřich...

KOMENSKÝ   Správně...

PRAOTEC   Podmáslí!

Zdeněk Svěrák

★ 1936

Směr: **novodobý**

režisér a scénárista

studoval **učitelství**

češtiny

Ladislav Smoljak

★ 1931 † 2010 (78 let)

Směr: **novodobý**

režisér a scénárista

studoval **učitelství**

matematiky a fyziky

Oba pracovali ve filmových studiích Barrandov. Režirovali spolu filmy Jáchyme hoď ho do stroje, Marečku podejte mi pero, Na samotě u lesa a Cimbřana.

Svěrák má 2 české lvy, medaily za zásluhy ČR a spolu s jeho synem Oscara za film Kolja. Je spoluzakladatel divadla J. C. Cimbřana. Napsal knížku o Smoljakovi jménem „Ladislav Smoljak, hrající bdící“. Soudil se hodně dlouho s Bauhausem (udělali reklamu s textem „upeč třeba zeď“) a nakonec vyhrál. Založil Centrum Paraple pro lidi s poraněním míchy.

Smoljak byl redaktor Mladé fronty. Podílel se na vytvoření ankety Zlatý slavík. Byl politicky angažovaný. Režisér divadelního spolku.

První hra v divadle J. C. byla „Akt“ v roce 1967. V tomto divadle se hrají pouze autorská díla.

Svěrák písničky: Mravenčí ukolébavka, Není nutno (Tři veteráni), Dělní a Statistika (Princové jsou na draka), Když se zamiluje kůň, „taková ta narozeninová“ („X má narozeniny, my máme přání jediný“), Hajný je lesa pán... většina složená s Uhlířem.

Smoljak hry: Hymna aneb Urfidlovačka, Malý říjen

Současníci

Jaroslav Uhlíř – písničky pro děti

Jan Svěrák (syn) – spolupráce na filmech (Kolja, Vratné lahve, Kuki se vrací)

Jiří Šebánek – spoluzakladatel divadla J. Cimbřana

1.1.10. Bílá nemoc Autor: **Karel Čapek**Období: **Meziválečná lit.**Země: **ČS – První republika**Rok vydání: **1937**L. druh: **drama**L. žánr: **válečná tragédie****Téma**

touha pro zastavení války, varování před nacismem

Motivy

individualita, touha po moci/slávě

Časoprostor

autorova současnost, místo neurčité (symbolika a původ však naznačuje Německo a Česko)

Postavy

Doktor Galén (Dědina) - naivní, snaží se zastavit válku (ref. na R. U. R. 1.1.11)

Maršál - voják, protipól Galéna, diktátor (přípodobnění Adolfovi Hitlerovi)

Baron Krüg - přítel Maršála, výrobce zbraní

Sigelius - dvorní rada, touží po slávě

Kompozice

chronologická, tragický konec

Jazykové prostředky

spisovná čeština, dialogy, cizí slova, nářečí, knižní slovní zásoba

Obsah*

V zemi se rozmohla smrtelná bílá nemoc, na kterou našel lék mladý doktor Galén. Ten na začátku léčí pouze chudé; když nemoc chytí zbrojař Krüg, odmítne ho vyléčit, pokud Maršál neuzavře mír; nesvolí a Krüg se zoufalství spáchá sebevraždu.

Nakonec nemoc chytne i Maršál a po přemlouvání se rozhodne za svůj život mír uzavřít. Na cestě do paláce je však Galén zastaven pro-válečným davem, kterým je ušlapán. Válka vypukne.

Literárně historický kontext

Zfilmováno Hugem Haasem už v roce vydání. Působí jako varování před rozpínáním nacistického Německa.

Autor

Český novinář, dramatik a spisovatel. Mladší bratr Josefa Čapka. Člen skupiny Pátečníci. Dobrý přítel T. G. M. Manžel herečky Olgy Scheinpflugové. Zemřel pár měsíců před okupací roku 1938.[†] Jeho práce poukazuje na přílišnou rychlost lidského pokroku, kritizuje fašismus, podporuje pacifismus.

Další díla

Válka s mloky – próza, antiutopie

R. U. R. (1.1.11) – varování před zneužitím technologií

Věc Makropulos – úvaha nad nesmrtelností

*V původní verzi hry Dr. G. posílá recept na lék svému příteli do zahraničí, takže naděje na konci zůstává. Dneska se to takhle ale už nehraje.

[†]Nejspíš pro jeho dobro; po abdikaci Edvarda Beneše se stal defakto symbolem první republiky a tak trochu obětním beránkem.

Ukázka

Ulice.

*Zástup lidí s prapory. Zpěv. Do toho volání: Ať žije maršál!
Ať žije válka! Sláva maršálovi!*

SYN Z PRVNÍHO AKTU   A všichni najednou: Ať žije válka!

ZÁSTUP   Ať žije válka!

SYN   Nás vede maršál!

ZÁSTUP   Nás vede maršál!

SYN   Ať žije maršál!

ZÁSTUP   Maršál! Maršál!

(Houkání auta, které si nemůže zástupem prorazit cestu.)

DR. GALÉN   *(vyběhne s kufříkem v ruce)* Doběhnu pěšky... Dovolte prosím... Prosím vás, pusťte mě... někdo mě čeká...

SYN   Občané, volejte: Ať žije maršál! Ať žije válka!

DR. GALÉN   Ne! Válka ne! Nesmí být žádná válka! Poslyšte, ne, válka nesmí být!

VÝKŘIKY   Co to říkal? – Zrádce! – Zbabělec! – Mažte ho!

DR. GALÉN   Musí být mír! Pusťte mne – Já jdu k maršálovi –

VÝKŘIKY   Urazil maršála! – Na lucernu! – Zabte ho!

(Hlučící zástup se zavře kolem Dr. Galéna. Zmatená vřava.)

(Zástup se rozestupuje. Na zemi leží Dr. Galén a jeho kufřík.)

SYN   *(kopne do něho)* Vstávej, potvoro! Koukej mazat, nebo –

JEDEN ZE ZÁSTUPU   *(klekne k ležícímu)* Počkat, občane. Ono je po něm.

SYN   Žádná škoda. O jednoho zrádce míň. Sláva maršálovi!

ZÁSTUP   Ať žije maršál! Maršál! Mar-šál!

SYN   *(otevře kufřík)* Hele, byl to nějaký doktor! *(Rozbílí lahvičky s léky a dupe na ně.)* Tak! Ať žije válka! Ať žije maršál!

ZÁSTUP   *(valí se dál)* Maršál! Mar-šál! Ať – žije – maršál!

Opona.

1.1.11. R. U. R.

Autor: **Karel Čapek**

Období: **Meziválečná lit.**

Země: **Francie**

Rok vydání: **1880**

L. druh: **epika**

L. žánr: **povídka**

Téma

Hrozba nadvlády strojů, varování před rapidním technologickým pokrokem.

Motivy

hodnota lidská práce, kapitalismus, biblické (Adam a Eva)

Časoprostor

bez bližšího časového určení někdy v budoucnosti, Rossumův ostrov

Postavy*

Harry Domin – Hlavní ředitel Rossumových závodů, hraje si na boha

Dr. Gall – ředitel výzkumného oddělení (ref. na Bílou nemoc 1.1.10)

Alquist – stavitel robotů, autor své názory vykládá skrz něj

Helena Gloryová – symbol ženy, manželka *H. D.*, tragická postava

Busman – vrchní účetní, žid

Nána – služebná, konzervativní

Prim a *Helena* – „probuzení“ roboti

Kompozice

chronologická, tři dějství

Jazykové prostředky

čistě spisovný jazyk (kromě Nány), technobabble[†], zdvojené r „hrrozné“, knižní výrazy, nové slovo „robot“

Obsah

Na Rossumův ostrov přijede *H. Gloryová*, dcera prezidenta a chce ukázat závod na výrobu robotů. Chce k robotům promluvit, proč se sebou nechají zacházet jako se stroji na práci. Jsou k nerozeznání od lidí, ovšem nemají city. Helena na ostrově zůstane a vezme si za manžela *H. Dominu*. Za deset let se roboti používají už i k válkám a *Helenu* trápí jejich absence citů, tak přemluví *Dr. Galla*, aby takové roboty vyrobil. Na světě se postupně přestávají rodit děti a roboti se začínají bouřit. Helena spálí plány na výrobu robotů, ostrov je přepaden a přžívá pouze *Alquist*. Roboti si uvědomí, že vyhynou, tak prosí *Alquista*, aby znovu vytvořil plány na výrobu. To se mu nepodaří, ovšem najde dva roboty *Prima* a *Helenu*, kteří mají city a tudíž by se mohli stát počátkem nové civilizace,

Literárně historický kontext

Celosvětově známá hra. Slovo *robot* vymyslel bratr Josef Čapek[‡]. Varování před zneužitím techniky. Chvalba práce. Naprosto nadčasové dílo.

*Jména postav jsou symboly samy o sobě; Domin z latiny pán, Busman businessman, Trojská Helena, Prim = první...

[†]Často lékařské termíny jako „protoplazma“, aby to znělo chytře

[‡]„Ale já nevím, jak mám ty umělé dělníky nazvat. Řekl bych jim laboři, ale připadá mně to nějak papírové.“ – „Tak jim řekni roboty,“ mumlal malíř se štětcem v ústech a maloval dál.

Ukázka

DOMIN Pojdte sem k oknu. Co vidíte?
HELENA Zedníky.
DOMIN To jsou Roboti. Všichni naši dělníci jsou Roboti. A tadydole, vidíte něco?
HELENA Nějaká kancelář.
DOMIN Účtárna. A v ní –
HELENA – plno úředníků.
DOMIN To jsou Roboti. Všichni naši úředníci jsou Roboti. Až uvidíte továrnu –
(*Vtom spustí tovární píšťaly a sirény.*)
DOMIN Poledne. Roboti nevědí, kdy přestat v práci. Ve dvě hodiny vám ukážu díže.

HELENA Já skočím z okna, Prime. Půjdeš-li tam, skočím z okna!
PRIMUS (*zadrží ji*) Nepustím! (*K Alquistovi:*) Nikoho, starý, nezabiješ!
ALQUIST Proč?
PRIMUS My – my – patříme k sobě.
ALQUIST Ty jsi řekl. (*Otevře dveře ve středu.*) Ticho. Jděte.
PRIMUS Kam?
ALQUIST (*šeptem*) Kam chcete. Heleno, veď ho. (*Strká je ven.*) Jdi, Adame. Jdi, Evo; budeš mu ženou. Buď jí mužem, Prime.
(*Zavírá za nimi.*)
ALQUIST (*sám*) Požehnaný dni! (*Jde po špičkách ke stolu a vylévá zkumavky na zem.*) Svátku dne šestého! [...] “A stvořil Bůh člověka k obrazu svému: k obrazu božímu stvořil ho, muže a ženu stvořil je. [...] Rossume, Fabry, Galle, velicí vynálezci, co jste vynalezli velkého proti té dívce, proti tomu chlapci, proti tomu prvnímu páru, který vynašel lásku, pláč, úsměv milování, lásku muže a ženy? Přírodo, přírodo, život nezahyne! Kamarádi, Heleno, život nezahyne! Zase se začne z lásky, začne se nahý a maličký; ujme se v pustině, a nebude mu k ničemu, co jsme dělali a budovali, k ničemu města a továrny, k ničemu naše umění, k ničemu naše myšlenky, a přece nezahyne! [...] Nezahyne! (*Rozpřáhne ruce.*) Nezahyne!

Opona

Karel Čapek

* 1890 † 1938 (48 let)

Směr: **pragmatismus,**
protinacistická
literatura**spisovatel, novinář,**
dramatik, filozof,
fotograf, překladatel
studoval **gymnázium,**
estetiku na UK
(doktorát z filozofie)

Čapkova tvorba byla poznamenána kritickým pohledem na společnost a zároveň smyslem pro humor. Byl liberálně a demokraticky orientovaný intelektuál, který se ve svých dílech snažil zkoumat a kritizovat různé aspekty moderního života, včetně technologického pokroku, politiky a lidské psychologie. Byl mistrem jazyka a svou schopností hrát si s ním dokázal „psát i pro úplné debily“.

Kvůli chronické nemoci kloubů se nemohl účastnit WWI. Chvíli působil jako soukromý učitel.

Pátečníci – skupina politických a kulturních osobností, co se každý pátek scházela ve vile bratří Čapků. Hlavně: *T. G. Masarik, E. Beneš, E. Bass, F. Langer* a další.

Stal se redaktorem několika deníků a časopisů, především Lidových novin.

Mezi Čapkova nejslavnější díla patří:

1. Dášeňka čili život štěněte – napsané a fotografované s Josefem Čapkem, je vyprávění o narození a růstu štěňátka; foxteriéra Dášeňky. Karel Čapek vypráví tomuto pejskovi psí pohádky, které jsou tak trochu také bajkami.
2. Válka s mloky – Satirický román, který ironicky reflektuje mezinárodní politiku a vzestup totalitních režimů. Čapek využívá motiv mloků jako metaforu pro expanzionistické a zotročující tendence lidské společnosti.
3. Povídky z jedné kapsy – Povídky s detektivní tematikou. Jejich příběh je podáván humornou formou. Hrdina většinou není velký zločinec, ale zlodějíček, také kriminalista je obyčejný člověk. V těchto dílech jde především o vystižení různých typů osob. V povídkách se odráží relativismus; není přesně dána pravda, záleží na úhlu pohledu.

Současníci*Karel Poláček* – Bylo nás pět, 1946*Eduard Bass – Cirkus Humberto, 1941*Josef Čapek* – Povídání o pejskovi a kočičce, 1929*George Orwell* - Farma zvířat (1.1.7), 1945

---

*Román ve skutečnosti dopsal těsně před svým odchodem do Terezína v roce 1943.

1.1.12. Krysař Autor: **Viktor Dyk**Období: **přelom 20. a****21. st; neoklasicismus**Země: **Česko**Rok vydání: **~1920**L. druh: **epika**L. žánr: **novela****Téma**

Krysař se za jejich lhostejnost mstí občanům města Hammeln. Volné zpracování středověké saské pověsti.

Motivy

maloměšťanství, láska, smrt, zneužívání postavení hodnostářů, biblické

Časoprostor

městečko Hammeln, doba neurčita (pravděpodobně 13. st. podle pověsti)

Postavy

Krysař – bezejmenný, komplikovaný, tajemný, obávaný, podivín

Agnes – pohledná milenka Krysaře

Dlouhý Kristian – milenec Agnes

Strumm a Frosh – krejčí a truhlář, radní co nesplní svůj slib *Krysaři*

Sepp Jörgen – chudý rybář, zpomalený

Kompozice – kapitoly**Vypravěč** – er-forma**Jazykové prostředky**

citové zabarvení, symboly, personifikace, řečnické otázky, krátké holé věty

Obsah

Krysař přichází do města v době, kdy je sužováno přemnoženými krysami, a nabídne představitelům města, že je za sto rýnských hlodavců zbaví. O místní obyvatelé se nezajímá, dokud se nezamiluje do dívky jménem Agnes. Později dochází k hádce krysaře s konšely, neboť mu město nechce vyplatit slíbenou sumu. Dále krysař zjistí, že Agnes čeká dítě se svým milencem Kristiánem. Poté se potká se slu-

žebníkem ďábla (faustovský motiv), který ho nabádá, aby použil kouzlo své píšťaly proti lidem. Krysař odmítá, a přestože má s místními nevyřízené účty, rozhodne se město opustit. Jeho cit k Agnes ho však táhne zpět.

Po návratu se dovídá, že se Agnes po jeho odchodu utopila v řece. Nemá proto již důvod město Hammeln chránit – zahraje na svou píšťalu a všechny obyvatele odvede do propasti na hoře Koppel, která podle pověsti vede do země sedmihradské, pozemského ráje. Sám je po chvíli následuje. Jediný, kdo se vábení píšťaly vzepře, je prostoduchý rybář Sepp Jörgen, který zaslechne nárek bezmocného nemluvněte a rozhodne se mu pomoci.

Literárně historický kontext

Původním názvem *Pravdivý příběh*, vyšel poprvé v časopise Lumír (1911). Autor patřil do skupiny buřičů. Buřičská literatura se na přelomu 19. a 20. století vymezovala proti hospodářskému růstu a změnám ve společnosti.

Směr

Neoklasicismus – z období romantismu. Nevyzdvihuje city, ale intelekt. Děj má spád. Nadčasové jevy, Typicky povídky a novely. *Paul Ernest, František Langer.*

Ukázka

A krysař zapískal na svou píšťalu.

Nebyl to však tenký, tlumený tón, kterým vábil myši. Zvuk zněl plně a mocně; srdce při něm prudce zabušilo, krok se bezděčně zrychlil a probouzelo se – tiše, oh, tiše! – vše, co dřímalo v hlubokém nitru. Ale jak rychle šla tato píseň ze sna do života a z života do smrti! Jak tragické a velké vypětí! Jak jímavý a nezapomenutelný hlas!

Krysař pískal.

Šílená slyšela zvuk píšťaly. Její smích zchladl na rtech a mizel; a náhle – poslední ozvěna jejího smíchu se ještě vracela – vypukla v pláč. Slzy jí kanuly z očí. Bylo jí, jako by Agnes brala za ruku a říkala: „Pojď!“

Šla za krysařem.

Krysař vyšel na ulici. Mocně a silně zněla jeho píšťala. Kdo ji slyšel, propadl krysařově svodu. Ustal od své práce a šel. Nedořekl slova a šel. Pradleny praly na dvoře Erhardtova domu. Byly mladé a svěží a hovořily o svých milencích. Ale krysař hvízdal. Zapomněly na bělostné prádlo i na chtivé milence a šly za krysařem.

Ve Froschově dílně pracovali truhláři. Dělali lože a chválili krásu svých milých. Ale krysařova píšťala jim nedovolila jejich práci i hovor dokončit. Šli za krysařem. Květinářka a dohazovačka Elsbeth právě přemlouvala počestnou Susu Tölschovou, sirotka, sloužícího u radního Lamberta. Cinkala zlatými dukáty, opíjejícími sluch i oči. Ale když právě Susa podléhala svodům staré kuplířky, která jí líčila dobré bydlo a blahý osud, zazněla krysařova píseň. A Elsbeth i Susa šly za krysařem.

Dělníci ve Strummově dílně stříhali vzácná sukna. Slyšeli však zvuk krysařovy píšťaly, nechali vzácné látky i hovor o dálných mořích a velkých přístavech a šli tam, kde zněla píseň krysaře, vábivá i teskná zároveň. Míjeli krčmu „U Žíznivého člověka“. Krčmář Röger stál ve dveřích ve své nízké čepici, vždy připraven se sklonit a usmát. Černá Líza stála za jeho zády, ukazovala se i skrývala, vždy připravena se usmívat a milovat. Krysařova píšťala odvedla Rögera i Černou Lízu, jako bere dravá voda břeh.

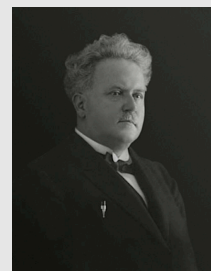
Krysařova píšťala probouzela staré sny a staré hoře. Zhýřilec naklonil svou hlavu; za zvuku píšťaly viděl dávno mrtvou matku, hladící čílko kučeravého hochy, který už dávno není. Za zvuku píšťaly viděl svoji budoucnost: prázdné, bědné, hanebné stáří!

Nejnestoudnější frejírka ve městě – Dora, si vzpomněla na hochy s modrýma očima, kterého kdysi dobře milovala. Vzpomněla si na smrt zrazeného. A vzpomněla si i na všechny ty, kteří přišli potom. Vzpomněla si na opovržlivé pohledy těch, kteří plaše odcházejí před svítáním. Vzpomněla si na vrásky, které ráno viděla v zrcadle.

Viktor Dyk

* 1877 † 1931 (54 let)

Směr: **buřič, později
nacionalista****politik, básník,
dramatik, novinář,
kritik divadelní i
literární, šachista**studoval **gymnázium a
práva na UK**

Viktor Dyk byl významný český spisovatel, básník a dramatik, aktivní především na přelomu 19. a 20. Narodil se v Pšovce u Mělníka. Jeho tvorba reflektovala dynamické a komplikované období před první světovou válkou a meziválečnou érou, během níž se česká společnost intenzivně potýkala s otázkami identity, politiky a sociálních nerovností.

Dyk se stal hlasem své doby, jehož názory se prolínaly s mnoha společenskými debataми. Byl liberálně a demokraticky orientovaný, což se odráželo jak v jeho literatuře, tak i ve veřejném životě. Své obdivuhodné nadání využíval ke kritice sociální nespravedlnosti a korupce, což ho často stavělo do opozice vůči tehdejší politické a společenské situaci.

Umělecky Viktor Dyk zastupoval zejména romantismus a symbolismus, přičemž propojoval jejich prvky s realistickým zobrazováním lidských osudů a společenských problémů. Jeho díla jsou důkazem hlubokého porozumění lidské psychologie.

Mezi jeho nejvýznamnější díla patří:

1. **Satiry a sarkasmy** – Politická satira a poezie. V prvním oddíle této sbírky se nachází řada epitařů, jimiž básník charakterizoval své literární přátele, nepřátele i sebe.
2. **Zmoudření Dona Quijota** – Divadelní hra. Drží se děje i smyslu původního románu, ale liší se hlavně závěrem; Dykův don Quijot skutečně zmoudří, ale zaplatí za to smrtelnou sklíčeností a bezútěšným zoufalstvím.

Současníci*Josef Čapek* – Povídání o pejskovi a kočičce, 1929*Antonín Sova* – Květy intimních nálad, 1891

1.1.13. Těžká hodina Autor: **Jiří Wolker**Období: **1. p. 20. st;****proletářská literatura**Země: **Čechy**Rok vydání: **1922**L. druh: **lyricko-epické**L. žánr: **sbírka básní****Téma**

proměna autora z chlapce na muže

Balada o snu – proletářská poezie, kontrast dvou světů**Motivy**

obětování jedince pro potřeby společnosti, poukazování na bídu a důsledky války, práce, boje, činy

Sloky – pesimismus má být potlačen nadějí lepšího zítřka*Pohřeb* – smrt Wolkerovy babičky Anežky Skládalové**Časoprostor**

doba i místo autora

Muž – smrt Wolkrova dědečka Jiřího Skládala**Postavy**

v každé básni jiné, typicky pro proletářskou poezii jsou to chudí lidé na okraji společnosti

Fotografie – sobeckost vyšších vrstev, proletářství*Dům v noci* – motiv lásky a chudoby nižších vrstev**Kompozice** sbírka 22 převážně sociálních básní, 3 jsou balady.*Mirogoj* – válka, hřbitov, smrt ...**Jazykové prostředky**

metafory, personifikace, rým sdružený a střídavý, vulgarismy, poetismy

Nevěrná – nedodržená věrnost ženy muži*Odjezd* – pobyt Wolkeru v Jugoslávii**Obsah***Těžká hodina* – přerod z chlapce na muže*Milenci* – láska a práce*Balada o nenarozeném dítěti* – neschopnost uživit dítě*Balada o očích topičových* – kolektivismus*Moře* – pobyt Wolkeru u Jadranu na ostrově Krk*Slepí muzikanti* – jedinec se obětovává ve prospěch společnosti**Literárně historický kontext**

Toto dílo je mnohem epičtější než jeho ostatní díla. Potřeboval v něm zachytit změnu a sám řekl že „lyrika je stav a epika je čin“.

Čepobití – motiv válka*Tvář za sklem* – proletářská poezie*Kázání na hoře* – vybízí k spravedlnosti a lepším podmínkám pro všechny*Oči* – přirovnání k bráně do srdce*Žaro* – přirovnání přírodního jara k obrození lidské společnosti

Ukázka – Těžká hodina

Přišel jsem na svět,
abych si postavil život
dle obrazu srdce svého.

Chlapecké srdce je písnička na začátku,
plán pro zámek, který by lidem jak milé dal k svátku,
ale mužovo srdce jsou ruce a mozoly,
které se krví svou do cihel probolí,
aby tu stála alespoň skutečná hospoda u silnice,
pro ušlé poutníky a pro poutnice.

Dnes je má těžká hodina.
Chlapecké srdce mi zemřelo a sám v rakvi je vynáším,
a zemřelým trpě, trpím i tím,
které mi v prsou se roditi počíná.

Dnes je má těžká hodina;
jedno srdce jsem pohřbil a druhé ještě nemám,
sesláblý úzkostí, sesláblý samotou
marně se bráním studeným stěnám
pokoje svého
uštěpačného.

Milenčin dopise, lampo, kniho kamarádova,
věci zrozené z lásky, světla a víry,
dnes při mně stůjte a třikrát mi věrnější buďte,
když zůstal jsem na světě sirý,
a modlete se,
aby mi narostlo srdce statečné a nesmlouvavé,
a věřte dnes za mě, že tomu tak bude,
a věřte dnes za mě, že postavím
dle obrazu jeho
život člověka spravedlivého.

Já mužné srdce ještě nemám,
sám v těžké své hodině;
a proto nevěřím.

Jiří Wolker

★ 1900 † 1924

Směr: **proletářská
literatura**

**spisovatel, překladatel,
novinář**

studoval **PF UK**

Byl členem skupiny Devětsil která byla založena socialisticky orientovanými výtvarníky. Dalšími členy byli například J. Seifrt, nebo K. Teige. Devětsil se profiloval jako seskupení českých avantgardních umělců. Nejednalo se však pouze o literáty. Zastoupeni byli i herci, výtvarníci, hudebníci apod. Po založení se členové Devětsilu věnovali proletářskému umění a tzv. magickému realismu, od roku 1923 se angažovali v poetismu. Klíčové sborníky Devětsil a Život byly vydány v roce 1922.

Byl to významný představitel proletářské poezie, což je literární směr zobrazující hlavně dělnickou třídu, její útlak a vykořisťování. Díla proletářské poezie jsou silně provázána s levicovou ideologií. Tento směr vznikl ve 20. letech 20. století.

Zemřel předčasně na tuberkulózu. Napsal si vlastní epitaf:

Zde leží Jiří Wolker, básník, jenž miloval svět a pro spravedlnost jeho šel se bít.
Dřív než moh' srdce k boji vytasit, zemřel – mlád dvacet čtyři let.

Po jeho smrti se kolem něj vytvořil kult osobnosti, který byl často kritizován.

Mezi jeho známá díla patří:

1. **Host do domu** – básnická sbírka z roku 1920, která se zabývá válečnou tematikou a vyjadřuje emocionální a psychologické důsledky války, jako je zoufalství, osamělost a smrt.
2. **Tři hry** – sbírka divadelních her Nemocnice, Hrob a Nejvyšší oběť.

Současníci

Stanislav Kostka Neumann – Pozdrav T. G. Masaríkovi, 1918

Jaroslav Seifrt – Na vlnách TSF, 1925

Vítězslav Nezval – Edison (1.1.19), 1928

1.1.14. Čekání na Godota
Autor: **Samuel Beckett**
Překlad: *P. Ouředník*

Období: **poválečné**
Země: **Irsko**

Rok vydání: **1952**
L. druh: **drama**
L. žánr: **tragikomedie**

Téma

čekání na Godota

Motivy

čekání na Godota

Časoprostor

u stromu, dva dny

Postavy

Estragon (Gogo) a Vladimír (Danda) – vlastně jedna schizofrenní postava

Pozzo – otrokář?

Lucky – otrok?

Chlapec – komunikuje s Godotem

Kompozice – chronologická, možná taky ne, ale je to jedno; dvě dějství, co na sebe trochu navazují

Jazykové prostředky

vulgarismy

Obsah

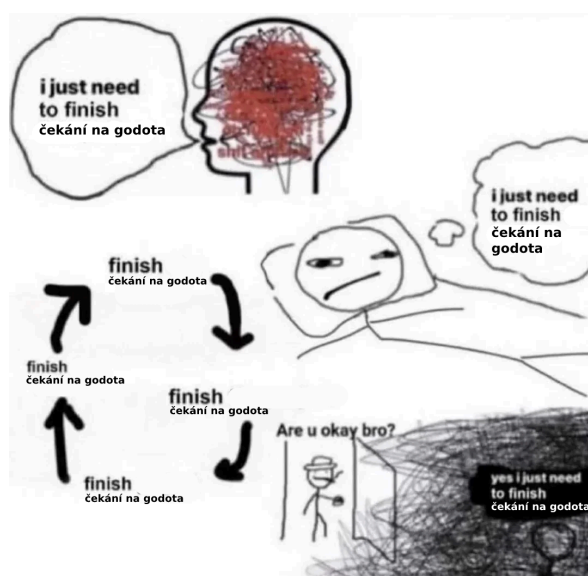
Doslova se jenom čeká na Godota.

V normální konverzaci je něco, čemu se říká konverzační maximy*, tohle dílo porušuje všechny.

Snažit se jakkoliv příběhově zkoumat, co se děje, je skvělý způsob jak zjistit, jaké to musí být po lobotomii.

Literárně historický kontext

Je to jedno z nejhranějších dramát dvacátého století.

*Konverzační Maximy jsou pravidla, jak úspěšně komunikovat. Např. maxima relevance; při popisu události bychom se měli držet hlavní myšlenky a „podstatnosti“ sdělení.

Ukázka

VLADIMÍR Co děláte, když upadnete daleko od jakékoli pomoci?

POZZO Počkáme, dokud nemůžeme vstát. Pak jdeme dál.

VLADIMÍR Poručte mu, aby zazpíval, než odejde.

POZZO Komu?

VLADIMÍR Luckymu.

POZZO Zazpíval?

VLADIMÍR Nebo přemýšlel. Anebo recitoval.

POZZO Vždyť je němý.

VLADIMÍR Némý!

POZZO Naprosto. Nemůže ani sténat.

VLADIMÍR Némý! Od kdy?

POZZO *(náhle zuřivě)* Copak mě nepřestanete otravovat svými historkami o čase? To je k zbláznění! Kdy! Kdy! Jednoho dne, to vám nestačí, jednoho dne, který byl jako všechny jiné, oněměl, jednoho dne jsem oslepl, jednoho dne ohluchnem, jednoho dne jsme se narodili, jednoho dne zemřem, ten samý den, ten samý okamžik, to vám nestačí? *(Vážněji)* Ony rodí rozkročmo nad hrobem, den zazáří na okamžik, pak je opět noc. *(Zatáhne za provaz)* Kupředu!

(Odcházejí. Vladimír je provází až na hranice scény, potom sleduje, jak se vzdalují. Hluk pádu zdůrazněný Vladimírovou mimikou oznamuje, že upadli znovu. Ticho. Vladimír přistoupí k spícímu Estragonovi, chvíli ho pozoruje a pak ho probudí)

Samuel Becket

* 1906 † 1989 (83 let)

Směr: **absurdismus****dramatik, básník**studoval **Trinity College**

Psal eseje, prózy a básně, ovšem proslavil se hlavně svými absurdními dramaty. Celý život se potýkal s alkoholismem a depresemi.

Hercům při zkouškách odmítal odpovídat na otázky a zakazoval jim „přehrávat“. Také odmítal jakékoliv interpretace jeho díla.

Navazoval na existencialistické dílo zejména Alberta Camuse (se kterým se i osobně znal).

Velkou část svého života strávil ve Francii a během války byl součástí odboje.

Mezi jeho další díla patří:

1. **Hra** – obsahuje pouze postavy M, Ž1 a Ž2 v milostném trojúhelníku. Mluví jen postava, na kterou svítí reflektor. Nakonec jsou to spíš zpovědi jednotlivých postav.
2. **Šťastné dny** – o dominantní ženě Winnie a jejím pasivním manželovi Williamovi, který nemluví a odpovídá pouze přibrukováním. Nemají si co říct, ale strach ze samoty je drží pohromadě.

Současníci

Eugene Ionesco – Plešatá zpěvačka, 1950

Václav Havel* – Audience, 1975

---

*Jednu svoji hru Beckett Havlovi věnoval.

1.1.15. Kytice z pověstí národních

Autor: Karel Jaromír Erben

Období: 19. st;
romantismus, národní obrození
Země: Česko

Rok vydání: 1853

L. druh: lyricko-epický

L. žánr: baladické básně

Téma

Kolekce lidové slovesnosti, hřích a trest.

Motivy

hřích a trest, tragédie, nacionalismus

Časoprostor různě, často symbolicky

Kompozice

zrcadlová, protější balady spolu vždy nějak souvisí; 13 balad

Obsah

KYTICE – mateřídouška na hrobě, matka symbolizuje Čechy, děti nás;

POKLAD – na Velký pátek matka je okouzlena zlatem a nechává dítě ve skále, zlato se promění v kamení. Po roce pokání se jí skála opět zjeví a odnáší si své dítě.

SVATEBNÍ KOŠILE – Dívka 3 roky čeká na návrat svého milého z vojny. Modlí se za něj, nebo za svoji smrt. Umrlec ji dovede až na hřbitov, ale modlitby ji zachrání.

POLEDNICE – Matka zavolá polednici na své zlobivé dítě, sama jej ve strachu zardousí.

ZLATÝ KOLOVRAT – Král potká Doru, kterou si chce vzít. Její macecha ji zabije a rozčtvrtí. Král si nevědomky vezme nevlastní dceru. Kouzelný stařeček vyměňuje kusy zlatého kolovratu za kusy těla Dory. Dora je oživena, král macechu i sestru nechá zabít stejným způsobem.

ŠTĚDRÝ DEN – Tradice o Vánoce, Hana a Marie jdou k jezeru zjistit svůj osud. Hana

vidí svého milého, Marie pohřeb. Osud se vyplní.

HOLOUBEK – Žena zapomene na svého mrtvého milého (holoubka) a provdá se. Holoubek smutně zpívá a jistá dívka se kvůli tomu utopí.

ZÁHOŘOVO LOŽE – Poutník vypráví loupežníkovi Záhořovi o loži v pekle, co je pro něj přichystané. Následně se 90 let počká, než se poutník znovu vrátí; společně umírají.

VODNÍK – Vodník má dítě s dívkou, která se vrátí k matce. Matka ji nepustí zpět do jezera a vodník dítě zabije.

VRBA – Duše ženy je ve vrbě, kterou setne její manžel. Vrba na něj promluví, ať z ní udělá kolébku a píšťaly pro dítě.

LILIE – Dívka zemře a na jejím hrobě vykvete lilie. Pán ji dá vykopat a stará se o ni, až dívka obživne. Jede do války ale matka se o ni nestará a opět umírá. Pán matku prokleje.

DCEŘINA KLETBA – Dívka zabila své dítě; proklíná svého svůdce a svoji matku, že nezabránila neštěstí.

VĚŠTKYNĚ – Předpovídá budoucnost národa, lidé stále nepochopili slova Libuše a Svatopluka.

Literárně historický kontext

vrcholná tvorba národního obrození

Ukázka – Zlatý kolovrat, I.

Okolo lesa pole lán,
hoj jede, jede z lesa pán,
na vraném bujném jede koni,
vesele podkovičky zvoní,
jede sám a sám.

A před chalupou s koně hop
a na chalupu: klop, klop, klop!
„Hola hej! otevřte mi dvěře,
zbloudil jsem při lovení zvěře,
dejte vody pít!“

[...]

Ukázka – Záhořovo lože, V.

Devadesáte let přeletělo světem;
mnoho se zvrátilo zatím od té chvíle:
kdo onoho času býval nemluvnětem,
jest nyní starcem, do hrobu se chýle.

Avšak málo jich dozrálo k té době,
ostatní všickni jsou schováni v hrobě.

Jiné pokolení – cizí obličej –
vše ve světě cizí, kam se člověk děje;
jen to slunéčko modravého nebe,
jenom to nižádné proměny nevzalo;
a jako před věky lidi těšovalo,
tak i nyní ještě vždy blaží tebe!

[...]

1.1.16. Audience Autor: **Václav Havel**Období: **2. p. 20. st.**Země: **ČSSR**Rok vydání: **1975**L. druh: **drama**L. žánr: **tragikomedie****Téma**

absurdita socialismu

Motivy

pivovar, intelektuálové × burani, pracovní morálka, normalizace

Časoprostor

70. léta 20. st., ČSSR, sládkova kancelář

Postavy*(Ferdinand) Vaněk* – spisovatel, inteligentní, musí pracovat v pivovaru, autorovo alter ego, ušlechtilý, spisovný jazyk*Sládek* – nadřízený Vaňka, jednoduchý buran, opilec

zmínění:

herečka Jiřina „Bohdalka“ Bohdalová,
zpěvák Karel Gott,
spisovatel v exilu Pavel Kohout**Kompozice**

jednoaktová, odděleno odchody Sládka na záchod

Jazykové prostředkyopakování replik („a nebudte smutnej“),
spisovná × hovorová čeština, apoziopeze**Obsah**

Levná kopie Čekání na Godota (1.1.14).

Spisovatel Ferdinand Vaněk musí za totality pracovat v pivovaru, kde válí sudy. Sládek chce Vaňka povýšit na skladníka, díky čemuž by i mohl psát své hry. Sládek pro StB píše zprávy o Vaňkovi, Vaněk by ale ve skladu musel sám na sebe donášet. Vaněk pochopí bezvýchodnost a absurditu situace, tak hru zakončí vyexováním piva a prohlášením „Je to všechno na hovno –“.

Sládek během hry vypije spoustu pív.

Literárně historický kontext

Normalizace = utužování síly komunistů. Postava Ferdinand Vaněk se objevuje v několika dílech od různých autorů. Na hru navazuje drama Jiří Dienstbier – Příjem. Hra nemohla vyjít, Havel měl zákaz, hrála se v zahraničí nebo potají.

Ukázka

SLÁDEK A v tom skladu by to bylo přece taky dobrý, ne? Teplo – fůra času –

VANĚK Bylo by to výborné –

(Pauza)

SLÁDEK No – tak o co teda jde?

(Pauza)

VANĚK Pane sládku –

SLÁDEK Co je?

VANĚK Já jsem vám opravdu velmi vděčen za vše, co jste pro mne udělal – vážím si toho, protože sám vím nejlíp, jak je takový postoj dnes vzácný – vytrhl jste mi tak říkajíc trn z paty, protože já vážně nevím, co bych si bez vaší pomoci počal – to místo ve skladu by pro mne znamenalo větší úlevu, než si možná myslíte – jenomže já – nezlobte se – já přece nemůžu donášet sám na sebe –

SLÁDEK Jaký donášení? Kdo tady mluví o donášení?

VANĚK Nejde o mě – mně to uškodit nemůže – ale jde přece o princip! Já se přece z principu nemůžu podílet na –

SLÁDEK Na čem? No jen to řekni! Na čem se nemůžeš podílet?

VANĚK Na praxi, s kterou nesouhlasím –

(Krátká, napjatá pauza)

SLÁDEK Hm. Tak nemůžeš. Ty teda nemůžeš. To je výborný! Teď ses teda vybarvil! Teď ses teda ukázal! *(Sládek vstane a začne rozčileně přecházet po místnosti)* A co já? Mě v tom necháš, vid'? Na mě se vykašleš! Já můžu bejt svině! Já se v tom bahně můžu patlat, na mně nezáleží, já jsem jen obyčejnej pivovarskej trouba – ale pán, ten se podílet nemůže! Já se pošpinit můžu – jen když pán zůstane čistej! Pánovi, tomu jde o princip! Ale co ostatní, na to už nemyslí! Jen když on je hezkej! Princip je mu milejší než člověk! To jste celí vy!

VANĚK Kdo my?

SLÁDEK No vy! Inteligenti!

[...]

Václav Havel

★ 1936 † 2011 (75 let)

Směr: **demokratický**

spisovatel, prezident

studoval ČVUT, DAMU

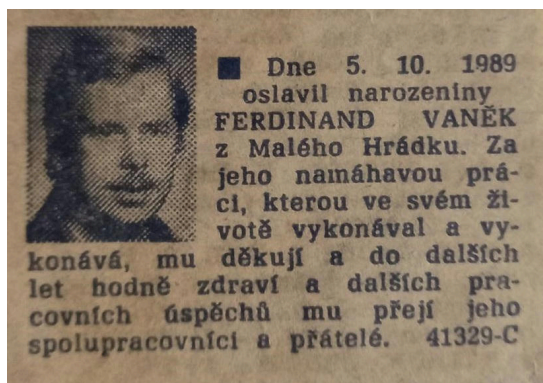

Spoluzakladatel Charty 77, pět let byl vězněn, během normalizace (1969–1989) měl zákazáno publikovat. V 60. letech 20. století působil v divadle Na zábradlí. Obdržel Rakouskou státní cenu za evropskou literaturu. Poté dvakrát získal v New Yorku cenu Obie. Dalším úspěchem byla Mírová cena německých knihkupců.

V letech 1989, 1990, 1993 a 1989 byl poslanci zvolen za prezidenta republiky. Byl členem (a spoluzakladatelem) politické strany Občanské fórum. Obdržel Čestnou medaili T. G. Masaryka. Také mu byl propůjčen Řád Bílého Lva I. třídy a Řád T. G. Masaryka. Několikrát navržen na Nobelovu cenu za mír.

Nejslavnější díla napsal během normalizace. Psal absurdní dramata, básně (experimentální poezie) a eseje. Zabýval se tématy jako moc, byrokracie, svoboda, morálka...

7. října 1989 popřálo Rudé právo Václavu Havlovi (resp. „Ferdinandu Havlovi z Malého Hrádku“) k narozeninám včetně jeho fotky.

Mezi jeho známá díla patří:

1. Zahradní slavnost
2. Vyrozumění
3. Protest
4. Audience

Současníci

Samuel Beckett – Čekání na Godota (1.1.14), 1952

Milan Kundera – Žert, 1967

Ota Pavel – Smrt krásných srnců, 1971

1.1.17. Hana
Autor: **Alena**
Mornštajnová

Období: **současnost**
Země: **ČR**

Rok vydání: **2017**
L. druh: **epika**
L. žánr: **historický**
román

Téma

Životní příběh tří generací židovské rodiny během 2. sv. v.

Motivy

Holokaust, obyčejní lidé a strasti

Časoprostor

Valašské Meziříčí, Terezín, Osvětim; před, během a po 2. sv. v.

Postavy

Mira H. – dcera *Rosy*

Hana H. – dcera *Elsy H.*

Rosa H. – dcera *Elsy H.*

Elsa H. – manželka *Erwina H.*

Erwin Heler – manel *Elsy H.*

Ludmila K. – přítelkyně *Elsy*

Karel K. – syn *Ludmily*

Jaroslav Horásek – přítel *Hany*

Ivana Zítková – přítelkyně *Hany*

Ida a Gusta – děti *Ivy* a *Jar. H.*

Kompozice – tři velké části „Já, Mira“; „Ti přede mnou“, „Já, Hana“.

Vypravěč

První a druhá část *Mira*, třetí *Hana*.

Jazykové prostředky

Nevýrazná spisovná čeština.

Obsah

První část nám vypráví devítiletá *Mira* o svém dětství ve Valašském Meziříčí (1954), kdy ji tyfová epidemie náhle připraví o celou rodinu. Ze dne na den se ocitne v péči své depresivní tety *Hany*. I když je *Hana* ještě mladá, má zdravotní problémy a potíže komunikovat s lidmi. Život s ní není

jednoduchý. *Mira* má sice střechu nad hlavou a má co jíst, ale citů od tety *Hany* se nikdy nedočkala.

Druhá část nás vrátí do meziválečného období a do doby druhé světové války; dospívání naivně zamilované *Hany* a její tiché, stále nemocné sestry *Rosy*. Přibližuje nelehký život Židů, politickou situaci doby a možnosti emigrace. V okamžiku, kdy začnou platit protižidovské zákony, se změní celý jejich život. Najednou musí chodit nakupovat jen v určité hodiny, nesmějí vlastnit obchod jako dosud, atp.

V třetí části se změní vypravěč, stává se jím sama *Hana*. Popisuje hrůzy ghetta Terezín, kam byla transportována se svou rodinou. Jen mladší sestru *Rosu* matka před transportem schovala ke známým. V Terezíně zůstala pouze *Hana*, zbytek rodiny pokračoval dále do Osvětimi. Nikoho z nich už *Hana* nikdy neviděla. I přes nelidské zacházení, prodělaný tyfus a ostatní strasti se *Hana* vrátila z koncentračního tábora domů.

Literárně historický kontext

Doufám poměrně jasný.

Ukázka

A to byla pravda pravdoucí. Teta Hana byla jediný dospělý, od kterého jsem nikdy neslyšela slovo nesmíš. Vlastně jsem od ní málokdy slyšela i nějaké jiné slovo, protože teta Hana skoro vůbec nemluvila, jenom zírala. Tak divně. Jako kdyby se dívala, ale neviděla. Jako kdyby odešla, ale tělo zapomněla na židli. Chvilími jsem dostala strach, že se najednou sesune na zem a zbude po ní jen hromádka černých hadrů.

Mohlo mě napadnout, že maminka se bude tety Hany zastávat. Teta Hana byla její starší sestra a vlastně jediná příbuzná, kterou jsme měli. Maminka ji měla hrozně ráda, čemuž jsem se docela divila, protože teta nikdy nedala najevo, že by jí na komkoli z nás záleželo. Jednou jsem viděla, jak ji po příchodu chtěla maminka obejmout, ale teta ucukla, jako kdyby se o ni popálila. Maminka se na ni vždycky usmívala, mluvila na ni konejšivě, jako na malou holčičku, a kdyby ji o to teta požádala, snesla by jí snad i modré z nebe. Ale teta ji ani nikoho jiného nikdy o nic nepožádala. Prostě jen seděla v obývacím pokoji a dívala se do prázdna a někdy ze sebe vydala krátkou odpověď hlasem, který zněl úplně stejně jako ten maminčin.

Zasedli jsme ke slavnostnímu obědu a já jsem napůl očekávala, že místo svíčkové přistane na mém talíři hrachová kaše. Během dopoledních výzkumných cest do kuchyně jsem sice nevypozorovala, že by pro mě maminka vařila hrách, ale z jejího odměřeného chování jsem vytušila, že včerejší záležitost s koupelí ještě není uzavřená.

Dostala jsem stejné jídlo jako ostatní. Že by mi maminka u příležitosti svých třicátých narozenin udělila milost? Už jsem začínala doufat, ale pak přišel čas na moučník. Nádherné, báječné žloutkové věnečky s lesklou cukrovou polevou, koupené k této zvláštní a mimořádné události přímo v cukrárně u náměstí. Maminka je z tácku zvedala stříbrnými kleštičkami a jeden kousek za druhým pokládala na dezertní talířky se zlatým lemováním, které vyndávala ze sekretáře jen při slavnostních 20 příležitostech. První položila před tetu, pak před tatínka, Dagmarku a Otu. Potom se rozhlédla a řekla: „Tak, a ještě jeden pro mě.“

„A co já?“ zeptala jsem se poněkud unáhleně, protože jsem věděla, jakou uslyším odpověď.

„Ty si zákusek nezasloužíš. Šla jsi k řece, i když jsi věděla, že to máš zakázané, a navíc jsi mi ještě lhala.“

Alena Mornštajnová

★ 1963

Směr: **moderní romány**

spisovatelka

studoval **Ostravská**

univerzita

Narodila se ve Valašském Meziříčí. Původně se chtěla stát překladatelkou, ale za režimu několikrát nebyla přijata na FF UK. Chvilí učila na jazykové škole, kdy vydala svoji první knihu. Od té doby se živí čistě psaním.

Za Hanu získala cenu kniha roku, dále pak jiné ceny za knihy Listopad a Tiché roky.

Její nedávná minulost je poskvrněná obviněním, že měla údajně zápletku svého románu Les v domě opsat od výtvarkyně Toy Box. Celá tato kauza je založena na faktu, že se v textech obou autor týká o znásilnění svým dědečkem a v pár dalších poměrně náhodných podobnostech. Mornštajnová byla nazvána „zlodějkou příběhů“ a plagiátorem. Můj názor je takový, že se kolem toho vytvořila pěkně nafouknutá mediální bublina. Opravdu si nemyslím, že má tohle Mornštajnová zapotřebí.

Mezi jeho známá díla patří:

1. **Tiché roky** – Zoufalý, depresivní příběh jedné zdánlivě obyčejné rodiny
2. **Listopád** – Alternativní historie po listopadu 1989

Současníci

Patrik Hartl – Gazely, 2023

Kateřina Tučková – Vyhnání Gerty Schnirch, 2009

Karin Lednická – Šikmý kostel, 2020

Michal Viewegh – Báječná léta pod psa (1.1.22), 1992

1.1.18. Lovci hlav

Autor: **Jo Nesbø**

Překlad: *K. Křišťůfková*

Období: **současnost**

Země: **Norsko**

Rok vydání: **2011**

L. druh: **epika**

L. žánr: **severská
detektivka**

Téma

Záchrana vlastního života kvůli korporátnímu spiknutí.

Motivy – vražda, nevěra, krádež, pomsta

Časoprostor – současnost, během několika dní, Norsko (Oslo a okolí)

Postavy

Roger Brown – lovec hlav, egomaniak menšího vzrůstu, pompézní život

Diana Brown – jeho manželka, provozuje galerii, touží po dítěti

Class Greve – původně elitní voják najatý, aby se stal ředitelem konkurenční firmy vyrábějící GPS trackery

Ove Kyinerud – pomáhá Rogerovi s vloupáními, bezpečnostní agentura

Lotte – milenka *Rogera*

Kompozice – prolog a epilog, pět částí

Vypravěč – ich forma z pohledu hlavní postavy, některé skutečnosti tají

Jazykové prostředky

základem spisovný, používá vulgarismy, hovorový jazyk, norské názvy, profesní výrazy personalistiky z angličtiny

Obsah

Roger Brown je lovec hlav – na vedoucí místa ve firmách dosazuje co možná nejlepší lidi. Zároveň je to zloděj umění. Své oběti si vyhlíží z řad lidí, které doporučuje. Jeho nejnovější kandidát je *Class Greve*, kterého chce doporučit na pozici šéfa GPS společnosti (ten je bývalým šéfem jiné technologické firmy, takže je dokonalý kandi-

dát). *C* je vlastníkem obrazu *Lov kance* (Paul Rubens), který má velkou hodnotu, *R* neodolá. Za pomoci svého přítele *Ova* se *R* vloupá do domu *Classe* a obraz ukradne. Celý šťastný volá své manželce *Dianě*, jen aby zjistil, že mobil vyzvání pod *Classovou* postelí. Vytuší nevěru a kvůli tomu se *Classe* rozhodne nedoporučit. Řekne o tom své manželce, která informuje *Classe*. Ten se *Rogera* pokusí uspat pomocí sedativ, ale místo toho uspí *Ova*. *R* si myslí, že *Ove* umřel a hodí ho do řeky, jen aby ho zase hned vytáhl; je přesvědčený, že *Ove* je otráven, ovšem odmítá mu zavolat záchranku, v potyčce u něj doma ho zastřelí. *Lotta* mu dá do vlasů GPS trackery (je bývalá milenka *Classe*), takže když se pokusí ukrýt na venkově, *C* ho vystopuje. Musí se schovat do kadibudky (kde zjistí, že *C* nemá varlata), zabije jeho psa a pokusí se ujet kombajnem. V nemocnici ho v převleku doktora *C* skoro dostane, ovšem *Rogera* dřív zatknou policie. V autě je *C* srazí nákladákem, všichni kromě *R* zemrou. *R* si ostříhá vlasy, zabije *Lottu*, s *Dianou* se domluví, at *Classovi* vymění 3 náboje za slepé. Vydávaje se za policistu si dojde do márnice pro vlasy a naláká *C* k *Oveovi* domů. Následuje přestřelka, kterou *R* vyhraje (a díky mrtvému *O* na místě se zbaví viny). *R* má s *Dianou* dítě.

Literárně historický kontext

Popularita severských románů v posledních letech, současná společnost. Poe (1.1.2) zakladatel detektivek.

Ukázka

„A vaše žena se jmenuje...“ Listoval jsem jeho papíry a nasadil jsem podrážděný výraz, který dává kandidátům na srozuměnou, že od nich očekávám převzetí iniciativy.

„Camilla. Jsme manželé deset let. Máme dvě děti. Chodí do školy.“

„A jak byste popsal své manželství?“ zeptal jsem se, aniž jsem vzhlédl. Dal jsem mu dvě dlouhé vteřiny, a když se ani poté nezmohl na odpověď, pokračoval jsem: „Myslíte si, že jste ještě stále manželé, ačkoli jste teď šest let trávil dvě třetiny svého bdělého života v práci?“

Vzhlédl jsem. Úděl v jeho pohledu byl očekávaný. Jsem nekonsekventní. Vyrovnaný život. Nasazení. To nedává smysl. Trvalo čtyři vteřiny, než odpověděl. Což je nejméně o vteřinu déle, než by mělo.

„To doufám.“

Jistý, natrénovaný úsměv. Ale ne dost dobře natrénovaný. Ne pro mě. Obrátil moje vlastní slova proti mně a já bych si to poznamenal jako plus, pokud by to byla záměrná ironie. V tomto případě však bohužel nevědomě napodobil slova člověka, jehož považoval za nadřazeného. MIZERNÉ SEBEHODNOCENÍ, poznamenal jsem si. Navíc „doufal“, nevěděl to, nevyjádřil své vize, nečetl z křišťálové koule, nebylo mu jasné, že základním požadavkem na každého manažera je to, aby se dokázal tvářit jako jasnovidec.

NENÍ IMPROVIZÁTOR. NENÍ KRIZOVÝ MANAŽER.

„Vaše žena pracuje?“

„Ano. V jedné advokátní firmě v centru.“

„Každý den od devíti do čtyř?“

„Ano.“

Jo Nesbø

★ 1960

Směr: **thrillery**

spisovatel

studoval **Norwegian
School of Economics**

Chtěl se stát profesionálním hráčem fotbalu, ale zranil se, proto začal studovat ekonomii. Stal se z něj burzovní makléř a později i finanční analytik v největší makléřské společnosti v Norsku. S mladším bratrem Knutem založili vlastní skupinu *Di Derre* a se stali idoly norské rockové scény s rekordním počtem prodaných alb a až 180 odehranými koncerty ročně. Na několik měsíců odletěl do Austrálie, kde se naplno začal věnovat psaní. Věnuje se horolezectví, v 62 letech přelezl úsek obtížnosti 8a. Všeovšudy je to renesanční muž.

Jeho typickou postavou je *Harry Hole*, prototyp drsného chlapíka, který se snaží vymýtit zločin ve všech jeho podobách. Není schopen respektu vůči žádné autoritě a na vlastní pěst svádí boje s kriminálníky. Jeho Achillovou patou je alkohol – i když mu občas poskytne momenty útěchy, většinou kvůli němu klesá ještě hlouběji do propasti zoufalství.

Sám ke své metodě psaní řekl: „*Dopřeji si tolik přípravy, kolik je možné – tvorbou námětu a synopse strávím více času než psaním samotné knihy. Je velmi důležité probouzet se každé ráno a věřit svému příběhu. Mou jedinou úlohou při psaní knihy je nezničit ho.*“

Mezi jeho známá díla patří:

1. **Doktor Proctor** – série humorných knih pro děti věnované jeho dceři
2. **Zatmění** – poslední ze série *Harryho Hla*

Současníci

C. J. Tudor – *Ti Druzí*, 2020

Dick Francis – *Rozkazem*, 2006

Robert Galbraith* – *Neklidná krev*, 2020

---

*pseudonym J.K. Rowlingové

1.1.19. Edison Autor: **Vítězslav Nezval**Období: **1. p. 20. st.;****poetismus**Země: **ČSR**Rok vydání: **1928**L. druh: **lyricko-epický**L. žánr: **báseň****Téma**

podstata a význam vynálezce Thomase Alvy Edisona

Motivy

smysl tvorby, života, smrti a života; sebevrazi, hazardní hráči, prostitutky × úspěšný vynálezce

Časoprostor

přelom 19.–20. st. za života Edisona; toulky Prahou

Postavy*lyrický subjekt* – vypravěč, záporná postava, v kontrastu s Edisonem, neúspěšný prázdňový život, hazardní hráč*Edison* – symbol, zástupce pokroku techniky, podnikatel, kladná postava**Kompozice**

5 zpěvů, bez interpunkce, ich-forma z pohledu básníka

Vypravěč

lyrický subjekt, nejspíš znázorňuje autora

Jazykové prostředky

refrén (variace končící „z života i smrti“), anafory (opakování na začátku verše; „pi-ják“, „hled“, „proč“), termíny („s kyselinou solnou“, „s cívkou rumkorfu“), nepoužívá se interpunkce (viz ukázka)

Obsah

1. zpěv: toulky Prahou, most přes Vltavu, potká sebevraha, uvědomí si, že to je on
2. zpěv: o Edisonovi, jak roznášel noviny, zachránil život malému chlapci a odstěhoval se do New Yorku; subjekt vzpomíná na své dětství a otce
3. zpěv: popis Edisonových vynálezů, oslava pokroku a techniky, žárovka a telefon
4. zpěv: vrchol básně; o smyslu života, největší štěstí je z objevů,
5. zpěv: zpět v Praze, pohled z balkonu na rozsvícené město; probuzení ze spánku

Literárně historický kontext

Thomas Alva Edison (1847–1931) v době vydání žil.

Vystřízlivění z euforie po založení ČSR. Rozvoj techniky, změna životního stylu.

Ukázka – II.

Naše životy jsou strmé jako vrak
jednou kvečeru se vracel rychlovlak
mezi Kanadou a mezi Michiganem
soutěskami které neznám jejich jménem
po plošině kráčel malý průvodčí
s čapkou nasazenou těsně do očí
bylo tu však něco krásného co drtí
odvaha a radost z života i smrti

Jeho otec krejčí švec a drvoštěp
kupec s obilím měl chatrč půdu sklep
a věčnou nestálost jež k potulkám nás svádí
zemřel touhou po vlasti a smutkem mládí

Tatíku tys věděl co je věčný stesk
dnes je z tebe popel hvězda nebo blesk
tatíku tys věděl že jsou všude hrubci
mezi krejčími i mezi dřevorubci
ty jsi poznal co jsou potulky a hlad
chtěl bych zemřít jak ty také zdráv a mlád
avšak je tu cosi těžkého co drtí
smutek stesk a úzkost z života i smrti

Nevím kde a máš-li jaký náhrobek
ze tvé krve zbyl tu malý pohrobek
hleď už slabikuje v Kanadě tvé knihy
hleď už těší se jak půjde na dostihy
hleď už čítá slavné životopisy
encyklopedii staré eposy
hleď už vyrostl hleď čas tak rychle míjí
hleď už nehrá si čta knížky o chemii

[...]

Vítězslav Nezval

★ 1900 † 1958 (58 let)

Směr: **poetismus,**
surrealismus

básník, spisovatel,
překladatel

studoval **gymnázium v**
Třebíči

Roku 1922 vstoupil do Devětsilu, v jeho rámci se podílel na založení poetismu, nového básnického směru. Chtěl najít metodu, jak nahlížet na život, aby byl básní. Postupně se stal politickým iniciátorem českého avantgardního hnutí. Roku 1924 vstoupil do KSČ.

Nějakou dobu působil jako dramaturg Osvobozeného divadla, kde se sblížil s Voskovcem a Werichem. Publikoval v Rudém právu, Tvorbě, Odeonu, Nové scéně, Lidových novinách atd.

Nezval žil bohémským životem, byl to sukničkář. Rozepsal (avšak nedokončil) učebnici o astrologii ve kterou silně věřil a byl jí fascinován celý život; sám sobě předpověděl, že zemře o Velikonoce a opravdu zemřel o Velikonoční neděli.

Mezi jeho známá díla patří:

1. **Abeceda** -- 4 až 2verší, asociace představ tvarů jednotlivých písmen abecedy; knižní vydání Abecedy byl výsledek spolupráce v oblasti knižní tvorby, na které se podíleli Vítězslav Nezval (verše), Karel Teige (typografie) a Milča Mayerová (taneční kompozice na téma písmen abecedy).
2. **Manon Lescaut** – Des Grieux se má stát knězem, ale zamiluje se do krásné Manon, kvůli níž se knězem nestane. Později se s Manon rozchází a stává se knězem, po dalším setkání s ní jí opět podléhá. Manon je nakonec vyslána do Ameriky (za trest), ale dříve, než se tam dostane, zemře na lodi Des Grieuxovi v náručí.

Současníci

Jaroslav Seifert – Na vlnách TSF, 1925

Karel Teige – Abeceda (typografie), 1926

Jiří Wolker – Těžká hodina (1.1.13), 1922

1.1.20. Na západní frontě klid

Autor: **E. M. Remarque**

Překlad: *František Gel*

Období: **30. -- 80. léta;**

svět. lit. **1. pol. 20. st.**

Země: **Německo**

Rok vydání: **1928**

L. druh: **epika**

L. žánr: **válečný román**

Téma

boj na západní frontě v WWI

Motivy

absurdita války, smrt, ztráta iluzí, hodnota přátelství

Časoprostor

západní fronta WWI, Rakousko-Uhersko

Postavy

Pavel Bäumer - hlavní postava, 18 letý gymnazista, ztrácí iluze o životě

Kat(zinsky) - dobrý přítel, hlava party s intuicí

Albert Kropp - dobrý přítel, s Pavlem se léčí v klášteře, kde umírá

Kantorek - bývalý třídní učitel, který žáky nabádal, ať narukují; později i on

Himmelstos - velitel výcviku, přísný, terč posměchu, později i na frontě

Kompozice

chronologická, občas retrospektivní

Vypravěč

ich-forma z pohledu Pavla, po Pavlově smrti er-forma

Jazykové prostředky

vypravování - spisovná čeština, přímá řeč
- hovorová s vulgárními výrazy, historismy a archaismy, nářečí

Obsah

Gymnazista Pavel po přemlouvání svým třídním učitelem Kantorkem narukuje se svojí třídou do armády, aby bojoval v WWI. Po několika týdenním výcviku pod přísným dohledem Himmelstose se ocitá na frontě. Tam zjišťuje, že válčit je jediná věc, kterou doopravdy dokáže. Zároveň zažívá smrt svých blízkých přátel. Je propuštěn na dovolenou; doma potkává svoji umírající matku a zjišťuje, že už ani tady si nepřijde svůj. Zpátky na frontě zabíjí vlastníma rukama francouzského vojáka. Přežívá jen díky jakési odtažitosti k tomu, co doopravdy dělá. V rukou mu umírá jeho poslední žijící spolužák, když ho raněného nese k lékaři. Sám umírá pár měsíců před koncem války.

Literárně historický kontext

Poměrně jasný.

Ukázka

Být trefen či zůstat na živu je stejnou náhodou. V nejpevnějším krytu mohu být rozmáčkán a v otevřeném poli přečkat bez nejmenšího poranění deset hodin bubnové palby. Každý voják zůstává na živu jen pomocí tisícerych náhod. A každý voják věří v náhodu a má k ní důvěru.

„Bylo to moc ošklivé tam venku, Pavle?“

Mami, co ti mám na to říct? Nebudeš tomu rozumět a nikdy to nepochopíš. Taky to nemáš nikdy pochopit. Ptáš se, jestli to bylo ošklivé. Ty, matka. Potřásám hlavou a povídám: „Ne, mami, ani tak moc ne. Je nás pořád moc pohromadě a pak to není tak zlé.“

„Ano. ale nedávno tu byl Jindřich Bredermeyer a ten vypravoval, že to je venku strašlivé s těmi plyny a s tím vším.“

To je má matka, která to říká. Povídá: s tím plynem a s tím vším. Neví, co povídá, má jenom strach o mne. Mám jí vypravovat, že jsme jednou našli tři nepřátelské zákopy, které byly ztrnulé ve svých posicích a jakoby mrtvicí trefené? U předprsně zákopu, v krytech, kde právě byli, stáli a leželi lidé s modrými obličejí, mrtví.

Budu psát tvé ženě," povídám mrtvému spěšně, „budu jí psát, aby se to ode mne dověděla, řeknu jí všechno, co říkám tobě, aby netrpěla, budu jí pomáhat a tvým rodičům taky a tvému dítěti.“

Jeho uniforma je ještě napolo rozepatá. Tobolku s papíry lze lehce najít. Ale zdráhám se ji otevřít. Je v ní legitimace s jeho jménem. Pokud neznám jeho jména, mohu ho snad ještě zapomenout, čas jej vymaže, tento obraz. Jeho jméno je hřebík, který se do mne zarazí a který nebude nikdy možno vytrhnout. Je v něm síla, která bude umět všechno zase vyvolat, bude se to vracet zas a zas a vstávat přede mnou.

Jsou to fotografie ženy a malého děvčátka, uzounké amatérské fotografie před zdí s břečťanem. Vedle jsou dopisy. Vyndám je a pokouším se je číst. Většinu nerozumím, lze to těžko rozluštit a znám jen málo francouzsky. Ale každé slovo, které přeložím, proniká mi do prsou jako výstřel, jako bodná rána. Hlava mi bolí předrážděním. Ale tolik ještě chápu, že těm lidem nesmím nikdy psát, jak jsem chtěl dřív. Dívám se ještě jednou na fotografie; nejsou to bohatí lidé. Mohl bych jim jednou anonymně poslat peníze, jestli nějaké někdy později vydělám. Toho se křečovitě chápu, to je aspoň malinká opora. [...]

Erich Maria Remarque spisovatel

★ 1898 † 1970 (72 let)

Směr: **pacifismus,**
ztracená generace

studoval **učitelský ústav**
v Münsteru

Roku 1916 odešel v 18 letech do první světové války, na západní frontě byl brzy vážně raněn a konec války prožil v lazaretu v Duisburgu. Po návratu z války měl problémy začlenit se do normální společnosti. Vystřídal řadu povolání, nejprve chtěl být hudebníkem a později malířem. Pracoval též jako učitel, automobilový závodník, obchodní cestující aj. Působil i jako redaktor časopisů „Sport im Bild“ v Berlíně a „Echo Continental“ v Hannoveru.

Vydal několik povídek. Prosadit se mu ale podařilo až vydáním knihy Na západní frontě klid, což mu zajistilo celosvětový úspěch. Již rok nato byla zfilmována.

Ihned po nástupu nacismu (1933) se dostal na index zakázaných autorů a v roce 1938 byl zbaven německého občanství. Nacistická propaganda prohlásila, že Erich Maria Remarque je doopravdy Paul Kramer (Remark pozpátku), Žid, který se nikdy nezúčastnil první světové války, a tudíž ji nemůže popisovat. Označila ho za „literárního zrádce“ a jeho knihy byly veřejně páleny.

Během druhé světové války zemřela jedna z jeho sester v koncentračním táboře, což ho později podnítilo k napsání knihy *Jiskra života*. Ještě před válkou emigroval do USA a do vlasti se již nikdy nevrátil.

Mezi jeho známá díla patří:

1. **Jiskra života** – Kniha vypovídá o hrůzách života v nacistickém koncentračním táboře.
2. **Černý obelisk** – Děj románu se odehrává v Německu ve dvacátých letech 20. století. Pro Německo je to období hyperinflace, kdy kurs marky se mění dvakrát denně. Hlavní hrdinové jsou kamarádi z I. světové války, na jejich osudu ukazuje politické a hospodářské těžkosti výmarského Německa. Současně zaznamenává důvody pro nástup nacismu v Německu.

Současníci

Romaine Rolland – Petr a Lucie, 1920

Ernest Hemingway – Stařec a moře (1.1.5), 1952

Jaroslav Hašek – Osudy dobrého vojáka Švejka, 1923

1.1.21. Petr a Lucie Autor: **Romain Rolland**Překlad: *Jaroslav Zaorálek*Období: **1. pol. 20. st;****meziválečný realismus**Země: **Francie**Rok vydání: **1920**L. druh: **epika**L. žánr: **válečná milostná novela****Téma**

Budování lásky během války

Motivy

krutost a nesmyslnost války, přeměna člověka válkou, láska × nenávist

Časoprostor

Paříž; přesně 30. 1. – Velký pátek 29. 3. 1918 (dva měsíce)

Postavy*Petr Aubier* – 18yo, z bohaté rodiny, syn váženého soudce, nechápe válku, vztah s Lucií je jeho jediná naděje*Lucie* – z chudé rodiny, žije jenom s matkou, citlivá a něžná, živí se malováním obrazů*Filip* – bratr Petra, ten k němu vzhlíží, šel do války**Kompozice**

chronologická, bez kapitol, pouze oddělené čarou/hvězdičkami

Vypravěč – er-forma**Jazykové prostředky**

spisovný jazyk, bohatá slovní zásoba, často dialogy, pocity popisů, filozofické otázky

Obsah

Petr a Lucie se potkají v metru při panice z výstřelů. Později se znovu setkávají a zamilují se. Petr je povolán do války. To nechce, proto se zasnoubí. Na Velký pátek jdou do kostela, to je ale Paříž ostřelována, kostel je trefen a oba zahynou.

Literárně historický kontext

Vydáno krátce po válce, časté téma války. realismus+naturalismus × modernismus+avantgarda. Realismus objektivní, přesný, konkrétní, pro širokou veřejnost, dystopie (George Orwell). Modernismus pro úzký okruh čtenářů, o nitru člověka.

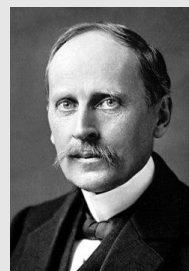
V 60. letech na Slovensku vznikl film a opera Peter a Lucia. Jinak kniha mimo Česko už nikoho nezajímá, článek na anglické Wikipedii ještě nedávno neexistoval.

Ukázka

V témž okamžiku se silný pilíř, o nějž se opírali, pohnul a celý kostel se do základů zachvěl. Srdce zabušilo v Lucii tak, že v ní přehlušilo rachot výbuchu a křik věřících; a nemajíc kdy se bát nebo trpět, vrhla se, aby ho jako slepice svá kuřátka zakryla vlastním tělem, vrhla se na Petra, blaženě se usmívajícího při zavřených očích. Mateřským objetím si tu drahou hlavu ze všech sil přitiskla do klína a sklonila se nad Petrem, s ústy na jeho šíji, takže byli schouleni v nepatrné klubíčko. A mohutný pilíř je naráz pohřbil pod svými sutinami.

Romain Rolland

* 1866 † 1944 (78 let)

Směr: **realismus****prozaik, dramatik,
kritik**studoval **filosofii a
historii ve Francii**

Odpůrce fašismu, bojovník za světový mír. Studoval i učil na Ecole Normale v Paříži.

V roce 1915 dostal Nobelovu cenu za román Jan Kryštof, důvod: vznešený idealismus, popisy postav. Finanční odměnu věnoval lidem postiženým WWI. Humanista, pacifista, levičák, práce v Červeném kříži.

Byl vegetarián, přátelil se s Ghándím, zajímal se o indickou filozofii.

Jedna ze dvou manželek byla Ruska. Chvilí žil v SSSR, potkal se se Stalinem, láska ke Svazu ho přešla. Nacisti ho nechtěli zatknout, aby nezpůsobili humbuk.

Mezi jeho známá díla patří:

1. **Jan Kryštof** – román, psán a vydáván deset let, inspirace Beethovenem (1904–1912)
2. **Dobry člověk ještě žije** – kratší román (1919)
3. Životopisy – Beethoven, Michalangelo, Tolstoj...

Současníci

Erich Maria Remarque – Na západní frontě klid (1.1.20), 1928

Ernest Hemingway – Stařec a moře (1.1.5), 1952

Jaroslav Hašek – Osudy dobrého vojáka Švejka, 1966

1.1.22. Báječná léta pod psa

Autor: **Michal Viewegh**

Překlad: *Jaroslav Zaorálek*

Období: **2. pol. 20. st.**
současná literatura

Země: **ČSR**

Rok vydání: **1992**

L. druh: **epika**

L. žánr: **román**

Téma

Dětství a dospívání během normalizace

Motivy

normalizace, komunismus, rodina, dětství

Časoprostor

1968–1989 (přesně normalizace)

Praha, Sázava

Postavy

Kvido – hlavní hrdina, tlustý, neohrabaný, inteligentní, zamilovaný do Jarušky, uměl číst a psát velmi brzo, všechny šokoval; autorovo alter-ego

Jaruška – nejlepší kamarádka, přítelkyně a žena Kvida, nechala se sbalit z lítosti po smrti kvídova dědečka, alergická

matka – herečka, právnička, ochotná, milá; bojí se psů, jeden ji napadl při těhotenství

otec – inteligentní, z chudých poměrů, antikomunista, ekonom, rád pracuje se dřevem

bratr Paco – ve škole průměrný, spí pod širákem, hraje si na kovboje

spousta vedlejších postav – je to román

Kompozice – fascinující

retrospektivní, úryvky ze „současnosti“, občas úryvky básní, občas drama, občas deník (ich-forma); někdy vyprávění, někdy rozhovory s nakladatelem; kapitoly pouze očíslovány

Vypravěč

er-forma, ale ne objektivní, ale z pohledu Kvida

Jazykové prostředky

ironie, satira, humor, nadsázka; jazyk živý, spisovný i hovorový; vulgarismy, dialogy; anglicismy, germanismy

Obsah

Vyprávění o dětství, mládí a dospívání Kvida během normalizace. Narození v divadle. Okupace, nucené odstěhování do Posázaví. Ve škole potká lásku Jarušku. Ředitelka obdivuje jeho inteligenci, tak jim zařídí vlastní bydlení. Otec nechce vstoupit do strany, tak mu nezvednou plat. Kvido je pověřen zajistit vnuka.

Literárně historický kontext

Autor v době normalizace sám žil, proto je částečně autobiografická. Knihu nikdo nechtěl vydat, že je napsaná „divně“. Viewegh za ni dostal Ortenovu cenu (literární 30 pod 30). Volné pokračování *Báječná léta s Klausem*.

Jaroslava Macková byla reálně jeho žena.

1997 zfilmováno, hraje zarytý pravičák Ondřej Vetchý a Libuše Šafránková.

Ukázka

5. října 1968

Dneska jsem se ve školce zřekl moučníku ve prospěch Jarušky Mackové. (Včera byl pomeranč.) Při odpoledním spaní mi na oplátku ukázala pohlaví.

6. října 1968

Macková chtěla vidět mé pohlaví! Řekl jsem jí, že jí dám zítra moučník. Matka je čím dál nervóznější. Otec jí večer navrhl, aby si někam vyšli, ale za čtvrt hodiny byli zpátky, protože ve tmě spadli do odpadního kanálu u Polské ubytovny. Smrděli jako dlouho nemytí tchoři. Což jsem jim také řekl.

Kvido si schůzky s redaktorem domlouval tak, aby se jejich datum shodovalo se dny, kdy Jaruška jezdívala za Zitou; vypravovali se potom do Prahy společně.

„Víte, že zrovna O’Neill si vymínil, že jeho *autobiografické* drama nesmí vyjít dříve než čtvrt století po jeho smrti?“ smál se redaktor, když mu Kvido pověděl o matčině dopisu. „Už v době, kdy si tuhle podmínku kladl, nikdo z jeho rodiny dávno nežil! Váš problém je, že to chcete vydat ještě v čase, kdy žijou úplně všichni.“ „Babička má údajně rakovinu a otec už si dělá rakev,“ řekl suše Kvido. „Vypadá to nadějně.“

„Ironie bude vaše parketa,“ smál se redaktor. „Pořád vám to říkám.“

Michal Viewegh

★ 1962

Směr: **novodobý**

**spisovatel, publicista,
fejetonista**

studoval **pedagogiku na
UK**

Současný český autor. Každý rok vydává jeden román. Rezignoval na psaní umělecky hodnotné literatury, spisovatel je jeho povolání, píše pro poptávku. Báječná léta pod psa (případně Vybíjená a Výchova dívek v Čechách) je jeho jediné umělecky významné dílo.

Dlouho bojuje s literárními kritiky a bulvárem. U Ústavního soudu vyhrál žalobu proti deníku Aha!.

Roku 1993 získal Cenu Jiřího Ortena udělovanou autorům do 30 let.

Většina jeho děl je zfilmována.

Roku 2012 mu praskla aorta, málem umřel.

Měl dvě manželky, jedna byla ta Jaruška Macková. Teď má přítelkyni z Ukrajiny.

Mezi jeho známá díla patří:

1. **Výchova dívek v Čechách** – název mega pedofilní, kniha celkem taky

Povídky o manželství a sexu

Účastníci zájezdu

Román pro ženy

Román pro muže

nejnovější: Malý Gatsby a Carmen z Chodoriva

Současníci

Alena Mornštajnová – Hana (1..1..17), 2017

Irena Dousková – Hrdý Budžes, 1998

Pavel Kohout – Katyně, 2008

1.2. Pojmy

Čeština má spoustu zábavných slovíček, které je potřeba znát :)

1.2.1. Stylistika

Jazykovědná disciplína, která se zabývá stylem projevů, procesem jejich vzniku.

Jazykový styl (sloh) = způsob výstavby jazykových projevů, tzn. způsob zpracování obsahu, výběr jazykových prostředků, jejich uspořádání a využití v jazykových projevech

Projevy mluvené × psané.

Funkční styl

= způsob výběru jazykových prostředků

- *prostěsdělovací* – fce. prostě sdělná, např. rozhovor, zpráva, korespondence
- *odborný* – fce. odborně sdělná, např. profesní komunikace, populárně naučný text
- *administrativní* – fce. hospodářsko-správní a direktivní, např. žádost
- *publicistický* – fce. přesvědčovací a sdělovací, např. novinový článek
- *umělecký* – fce. esteticky sdělná, např. báseň
- *řečnický* – fce. přesvědčovací, např. projev (psaný i mluvený)

Slohový postup

= způsob podání, zpracování tématu, celku

- *informační (sdělovací)* – podává fakta; co kdy/kde se stalo/stane
- *vyprávěcí (narativní)* – podává děje, vypráví příběhy
- *popisný, charakterizační* – vystižení znaků, vlastností, popis částí, souvislostí
- *výkladový (explikativní)* – vysvětluje podstaty jevu
- *úvahový (reflexivní)* – vyjádření názorů autora, zamyšlení, hodnocení, srovnávání, vyvozování závěrů

Slohový útvar

= určitý konkrétní, vyhraněný typ jazykového projevu; má svá pravidla, rysy; kombinace slohového postupu a funkčního stylu

např.: *publicistický* + *informační* = zprávy, inzerát, reklama

1.2.2. Tropy, Figury a jiné jazykové prostředky

Figura znamená většinou opakování některých částí textu anebo nějakou hračku se slovosledem. Najdete ji spíš v poezii než v próze.

- *anafora* – opakování slov na začátku sousedních veršů nebo vět
- *epifora* – opakování slov na konci sousedních veršů nebo vět
- *asonance* – „nepovedený rým“, rýmují se pouze samohlásky bez ohledu na souhlásky
- *epizeuxis* – opakování slov za sebou v jednom verši
- *aliterace* – opakování hlásky nebo skupiny hlásek na začátku slov ve verši

- *refrén* – opakování delší části textu nebo celého verše, většinou v pravidelných intervalech
- *inverze* – přehození slovosledu
- *řečnická otázka* – otázka, na kterou tazatel neočekává odpověď anebo kterou hned sám zodpoví
- *elipsa* – vypuštění části věty tak, že si vynechaná slova lze domyslet
- *apoziopeze* – nedokončená nebo přerušená výpověď, často značená třemi tečkami
- *apostrofa* – oslovení neživé věci nebo nepřítomné osoby
- *enumerace* – výčet

Tropy spočívají v přenášení slovního významu - autor nemyslí úplně doslovně to, co píše, ale je v tom nějaká podobnost nebo souvislost.

- *metafora* – obrazné vyjádření, přenesení významu pomocí vnější podobnosti
- *personifikace* – neživým věcem se dávají lidské vlastnosti
- *přirovnání* – duh
- *epiteton* – básnický přívlastek
- *oxymoron* – protiřečení
- *alegorie* – text nebo dílo, které je celé jedna velká metafora, protože doslovně popisuje jednu věc, ale přitom vypovídá o jiné, např. *Farma zvířat* (1.1.7)
- *metonymie* – přenesení významu pomocí vnitřní podobnosti
- *hyperbola* – záměrné přehánění
- *symbol* – obecně známý znak, který asociuje nějakou vlastnost nebo situaci
- *ironie* – vyslovení opaku toho, co je opravdu míněno, většinou s humorným záměrem
- *sarkasmus* – posměšný, kousavý až útočný komentář

Tyhle se z nějakého důvodu neřadí ani do jednoho.

- *eufemismus* – zmírňuje negativní význam
- *dysfemismus* – zhrubšuje negativní významy
- *libozvučnost* – zní to hezky
- *kakofonie* – nezní to hezky
- *zvukomalba* – použití slov, která připomínají jiné zvuky
- *gradace* – stupňování napětí

II. Anglický jazyk

Ústní maturita z angličtiny je docela bolest, protože je zhruba 50% šance, že dostanete otázku na zeměpis/osobnost, která se anglicky jenom tváří. Ostatní otázky jsou spíše o vlastních názorech, proto pro tebe moje výpisky pravděpodobně nebudou moc relevantní. Následují poznámky ke všem tématům, které lze nalézt na gjp-me.cz/maturity.

Nevím jak u ostatních témat, ale pokud si stejně jako já vytáhnete Londýn, dostanete hromadu pamfletů, ze kterých toho lze hodně vykukat.

2.1. British literature

todo: Shakespeare, C. J. Tudor, George Orwell, J. R. R. Tolkien (and beef with Herbert)

2.2. American literature

todo: Mark Twain, E. A. Poe (studied in England though), William Gibson, Frank Herbert (and beef with Tolkien), Ray Bradbury

2.3. William Shakespeare

see also [Romeo a Julie 1.1.3](#)

William Shakespeare, often regarded as the greatest playwright in the English language, lived during the late 16th and early 17th centuries. Here's a brief historical background of Shakespeare and the time in which he lived:

1. Elizabethan England (1558-1603): Shakespeare was born in 1564 in Stratford-upon-Avon, England, during the reign of Queen Elizabeth I. This was a time of great cultural flourishing in England, known as the Elizabethan era. It was marked by exploration, artistic achievement, and the rise of English nationalism.
2. Theater and Society: Theater was a popular form of entertainment in Elizabethan England, and it played a significant role in society. Plays were performed in public theaters, such as The Globe, where audiences from all social classes could attend.
3. Renaissance: Shakespeare lived during the Renaissance, a period of intellectual and cultural rebirth that spread across Europe. This era saw a renewed interest in classical learning, literature, and the arts.
4. Political Climate: England during Shakespeare's time was marked by political intrigue, religious conflict, and social change. Queen Elizabeth's reign was relatively stable, but there were tensions between Catholics and Protestants, as well as power struggles within the royal court.
5. Literary Influence: Shakespeare was influenced by classical literature, particularly the works of ancient Greek and Roman writers such as Ovid, Seneca, and Plutarch. He also drew inspiration from contemporary English poets and playwrights.
6. Shakespeare's Career: Shakespeare began his career as an actor and playwright in London, where he quickly gained recognition for his talent. He wrote and staged numerous plays, including tragedies like „Hamlet“ and „Macbeth,“ comedies like „A Midsummer Night's Dream“ and „Twelfth Night,“ and histories like „Henry IV“ and „Richard III.“

7. Legacy: Shakespeare's works have had a profound and enduring impact on literature, theater, and the English language. His plays continue to be performed worldwide, and his words have become an integral part of the literary canon. Shakespeare's influence can be seen in countless adaptations, references, and homages in popular culture.

source: CHATGPT

2.4. Ernest Hemingway

Ernest Hemingway (1899–1961) was an American novelist and journalist born in Illinois. His work influenced many authors of the 20th century. He enjoyed fishing and drinking a lot; both influences of his father.

He began his career as a journalist. The style guides of *The Kansas City Star* influenced his later writing: „Use short sentences. Use short first paragraphs. Use vigorous English. Be positive, not negative.“

When WWI happened he was rejected by the U.S. Army for poor eyesight. Instead he became an ambulance driver in Italy. (He was 18 at this time.) There he was seriously wounded by mortar fire, but still managed to help his peers. Later he had this to say: „When you go to war as a boy you have a great illusion of immortality. Other people get killed; not you ... Then when you are badly wounded the first time you lose that illusion and you know it can happen to you.“

He fell in love with many women over the years; married and divorced a lot of them.

Ernest worked as a war correspondent in WW2 and was awarded for that. This also influenced his work.

He liked hunting (Green hills of africa), fishing (old man... he wrote in when he was in Cuba)

He was apart of the „Lost generation“ – wrote works such as *A Farewell to Arms* (Sbohem armádo), or *For Whom the Bell Tolls* (Komu zvoní hrana).

His most famous book is titled *The Old Man and the Sea* (Stařec a Moře 1.1.5). For this book he was awarded the Pulitzer Prize in 1953 and the Nobel Prize in Literature in 1954. „A man can be destroyed, but not defeated“

Hemingway killed himself with his fathers shotgun – mental health issues.

2.5. Festivals, tradition

31. October – Halloween Children dress up in scary costumes and go „trick-or-treating“. They either get sweets or prank people. Decorating houses. Halloween parties. Carving pumpkins.

Celtic end of year. They believed that the veil between life and death is the thinnest; ghost could come to their houses and they were scared. Jack ,o Lantern. Stinky Jack was a criminal. Before he died he tricked the devil in cards and made a deal so he couldn't go to hell. He can't go to heaven as well so he is stuck in between. He was given a lantern with coal so he wouldn't get lost.

5. November – Bonfire night „gunpowder plot“, because of religion, bomb under the parlament (Westminster Palace), Guy Fox, in the period of James I.

fourth Thursday of November – Thanksgiving Half of the first settlers in America died through the first winter. Native Americans (Squanto tribe) helped these settlers to make food. After the first successful harvest they invited natives to celebrate the occasion.

Biggest tradition in US. A family reunion. Stuffed turkey, pumpkin pies, mashed potatoes, watching football. Black friday (start of christmas shopping season) – because of black numbers as opposed to red (negative, losses).

24/25 December – Christmas In US: opening presents morning of 25.

Boxing day (26th) – giving gifts to postmans etc. (people who work whole year)

14th February – Valentine's day priest Valentine... Valentine cards are (usually) anonymous.

17th March – St. Patric's Day

– **Easter** is a significant Christian holiday celebrating the resurrection of Jesus Christ from the dead, three days after his crucifixion. It is observed on a Sunday in spring, following Good Friday. Easter marks the end of a 40-day period of fasting, prayer, and penance. Traditions include attending church services, sharing festive meals, and participating in activities like egg decorating and Easter egg hunts, symbolizing new life and rebirth.

4th July – Independence day commemorates the adoption of the Declaration of Independence in 1776, when the Thirteen Colonies declared their independence from British rule. The holiday is marked by patriotic displays, including fireworks, parades, concerts, barbecues, and public and private events celebrating American history, culture, and freedom.

2.6. Meals, eating out, fast food

do we eat to live or live to eat?

cooking at home × eating out

at home	eating out
requires effort and time	you just have to order something

usually cheaper	can get expensive
usually healthier	can be „junk food“

- cooking is uniquely human – no other species prepares its food like we do
- bread is one of the most important inventions of humankind -> it allowed us to store large amount of energy and travel large distances
- favorite foods to cook at home: sushi, pancakes, guacamole
- favorite foods to take out: chinese/vietnamese, pizza
- i don't enjoy eating liver
- celiac disease (gluten intolerance but you can die)
- zabijačka – pig-slaughter (?)
- cocking on a summer camp

2.7. Education, future plans, careers, professions

1. kindergarten (2–6, last year is obligatory)
  - soft skills
2. elementary school (6–15, obligatory)
  - counting, writing and reading, basics of sciences and history
  - first second language (english)
  - **second level of primary education** (can switch to grammar school)
  - teachers are specialized
3. secondary education
  - entrance exams
  - grammar school (gympl), vocational school (apprentices), specialized schools
  - „maturita exam“, graduation/secondary school-leaving exam
4. university
  - entrance exam (or not)
  - Bachelors (3 years) or Masters (5 years)
  - thesis and state exam

The British school system:

- Early Years Foundation Stage (EYFS): Ages 3-5, includes Nursery and Reception.
- Primary Education: Ages 5-11, includes Key Stage 1 (ages 5-7, Years 1-2) and Key Stage 2 (ages 7-11, Years 3-6).
- Secondary Education: Ages 11-16, includes Key Stage 3 (ages 11-14, Years 7-9) and Key Stage 4 (ages 14-16, Years 10-11), culminating in General Certificate of Secondary Education (GCSE) exams.
- Post-16 Education: Ages 16-18, includes Key Stage 5, with options for A-Levels, vocational qualifications, or apprenticeships.
- Higher Education: Typically begins at age 18, includes universities and colleges offering undergraduate and postgraduate degrees.

2.8. Culture – music, fine arts, politics, religion

- culture is different for everyone
- favorite music -> changes all the time
- are memes culture
- AVU visit with Vladimír
- museum of literature
- i like theater: Kytice
- FILMS! Tenet (Christopher Nolan), Dune (Denis Villeneuve)
- BOOKS!!! The Three Body Problem, maturita books... knih.chamik.eu

2.9. Exceeding boundaries – holidays, travelling, transport

- Discover EU
- wish list
  - trad climbing
  - urban climbing
  - solo track (in a foreign country)
- how i travel
  - public transport: bus and train (Prague is the best)
  - by car – i don't drive much and i am worried that i will forget it

2.10. Learning languages, English as a world language

why to learn english? – colonization, world powers, it's simple
„Kolik jazyků umíš, tolikrát jsi člověkem.“

work, studying, resources online (especially about programming).

standard (royal/queens) english × colloquial (spoken, Cockney) Cockney – non-educated folk, comes from australian english prisoners, Pygmalion

American	British
color	colour
traveling	travelling
center	centre
do you have	have you got
elevator	lift
theater	cinema
subway	underground

- it's hard to learn a language when you don't use it often (German)
- english is the default when it comes to international collaboration
- English-Chinese as a world language in future, Liou Cch'-Sin

2.11. Health and diseases, healthy lifestyle, food, stress, prevention

healthcare system in the Czech Republic × USA

CZ	USA
public healthcare paid from taxes	private healthcare
students, retirees exempt from paying social insurance	everyone has to pay

- paying thousands of dollars for an ambulance ride
- costs of insulin (medicaments in general)
- prescribing fentanyl for everything because of lobbying -> addiction

conventional × alternative medicine

conventional	alternative
based on science and research	based on old teachings and traditions
serious illnesses	stress relief, etc.
covered by insurance companies	not covered by insurance, usually expensive

- Goop – Gwyneth Paltrow, frequency stickers
- „healthy“ radioactive pendants sold on Amazon
- „snake oil“

anti-vaccine movement

- inoculation observed as early as 200 BCE
- variolation against small pox in 15th century
- (first and only) eradication of a disease – small pox – 1970 vaccines

healthy lifestyle

- 20% of teenagers in the USA are considered obese (and it's being normalized)
- diet and exercise should be balanced

2.12. London

History:

1. Roman London (Londinium): Founded around AD 43, became a significant Roman city.
2. Medieval London: Grew as a trade and political center, witnessed events like the Norman Conquest (1066) and the construction of the Tower of London.
3. Tudor and Stuart Periods: Expansion under the Tudors; suffered the Great Plague (1665) and the Great Fire of London (1666).
4. 18th and 19th Centuries: Industrial Revolution; became the world's largest city; developments in infrastructure, such as railways and the London Underground (1863).

5. 20th Century: Faced bombings during World War II; post-war rebuilding and modernization; cultural and economic boom in the 1960s (Swinging London).
6. 21st Century: Continued growth and diversity; hosted the 2012 Olympics; ongoing development and global influence.

City: The Waterloo bridge divides the main two parts of London. *The City* and *Westminster*

- *The City*
  - mix of the oldest and most modern buildings
    - sky scrapers, big business, the Shard
  - William the Conqueror (gothic)
    - the Tower
    - the Monument (of the great fire)
  - st. Paul's Cathedral
    - burial place
      - A. Fleming – inventor of penicilin
      - generals, painters, musicians, monarchs...
    - rebuilt after 1666
  - The Tower
    - used to be a prison
    - traitors gate: entrance through the river
    - middle tower is called „White tower“ and the king used to live there
    - king's guards – beefeaters, tudor uniforms
      - nowadays ceremonial role and tour guides
    - 7 ravens
      - if even one flies away, it would mean the end of monarchy
      - they are fat so they can't lol
    - the crown jewels
    - execution
  - Tower bridge
    - museum inside
    - can be opened for big ships
- *Westminster*
  - Westminster Palace
    - houses of parliament: house of commons and house of lords
  - Elizabeth tower
    - Big Ben
  - Westminster bridge
  - Buckingham Palace
    - seat of monarchs
    - Victoria memorial

- ▶ Trafalgar square
  - biggest square in London
  - Nelsons column (fight with Napoleon near Trafalgar)
  - National gallery
- ▶ Whitehall street, ministries
- ▶ Downing street 10, prime minister
- ▶ Tate gallery, modern art
- ▶ Globe theater, Shakespeare
- ▶ Piccadilly Circus, „Times square“
- ▶ Hyde Park, speakers corner
- ▶ British museum, stolen stuff
- ▶ Madame's Tussaud's, wax figurines museum

St. Paul's má kopuli, Westminster Abbey má věžičky. Both are burial places.

2.13. Great Britain

- where?
- symbols
  - ▶ scottish flag – blue field, white diagonal cross (Andrew's cross)
  - ▶ english flag – white fields, red cross ??
  - ▶ northern isle – white field, red diagonal cross
  - ▶ england -> red rose
  - ▶ scotland -> thistle
  - ▶ wales -> daffodil, dragon,
  - ▶ ireland -> shamrock
- 68 million people
- 6th largest economy
- NATO, G7, OECD
- 2020 – Brexit
- Most populous cities
- London, Manchester, Birmingham, Leeds, Glasgow
- Political systém
- Constitutional monarchy with parliament democracy
- Charles III.
- Main power – prime minister
- Two parliamentary chambers – House of Commons, House of Lords
- Two parties – Conservative, Labour

United Kingdom – 4 historical parts, monarchy (nowadays king Charles the IV.), seat of monarchs in Buckingham Palace (though the palace is owned by the state).

Parlament – two chambers, house of lords (gold, red) and house of commons (green, brown, wood). Westminster Palace. Second oldest parliament in the world (Iceland was first).

House of lords – appointed by King or you have inherited the title („In contrast to the House of Commons, membership of the Lords is not generally acquired by election. Most members are appointed for life, on either a political or non-political basis.“)

House of commons – elected

Government – departments (ministerstva)

Two main political parties – Labour party, Conservative party

They don't have a written constitution, uncodified constitution.

60 million inhabitants, mostly protestant christians (Church of England founded by Henry the VIII), a lot of nationalities, a lot of dialects (2.10)

Economy: services – banks, insurance, stock exchange resources – oil and gas in northern sea (BP – British Petrol) food – whiskey, beer, tabbaco, spice british airways, Easy Jet, Airbus agriculture – sheep, beef

Weather? xd

Festivals

- Brockford – running after a block of cheese
- Bonfire night 5. November (treason with barrels of gunpowder under the Parliament)

2.14. Chapters from British History

- War of roses
- the Tudor family
- period of Henry the eighth
- Protestants

divorced, beheaded, died,

divorced, beheaded, survived

pomoc

2.15. The USA

1. Geography and Landscape: Discuss the diverse geography of the United States, including its vast plains, towering mountains (like the Rockies and the Appalachians), deep canyons (such as the Grand Canyon), and expansive coastlines along the Atlantic, Pacific, and Gulf of Mexico.
2. Demographics: Talk about the multicultural nature of the United States, with people from diverse ethnic backgrounds, religions, and cultures living together. High-

light major cities like New York City, Los Angeles, and Chicago as melting pots of different cultures.

3. **History:** Briefly cover key moments in American history, such as the American Revolution, the Civil War, and the Civil Rights Movement. Mention iconic figures like George Washington, Abraham Lincoln, and Martin Luther King Jr.
4. **Government and Politics:** Discuss the United States government structure, including the separation of powers between the executive, legislative, and judicial branches. Talk about the President, Congress, and the Supreme Court.
5. **Economy:** Highlight the USA's status as one of the world's largest economies, driven by industries such as technology, finance, entertainment, and manufacturing. Discuss major companies like Apple, Google, and Walmart.
6. **Culture:** Explore American cultural exports, such as Hollywood movies, TV shows, music (including genres like jazz, blues, rock, and hip-hop), literature, and art. Discuss the influence of American culture globally.
7. **Sports:** Mention popular American sports like baseball, basketball, American football, and soccer. Discuss major leagues such as the NFL, NBA, MLB, and MLS, as well as iconic athletes like Michael Jordan, Serena Williams, and Tom Brady.
8. **Education:** Highlight the importance of education in the United States, including its prestigious universities like Harvard, MIT, and Stanford. Discuss the education system, including primary, secondary, and higher education.
9. **Technology and Innovation:** Talk about the USA's role as a global leader in technology and innovation, with companies like Silicon Valley giants (such as Google, Facebook, and Tesla) driving advancements in fields like artificial intelligence, biotechnology, and renewable energy.
10. **National Parks and Landmarks:** Mention iconic landmarks and national parks in the United States, such as the Statue of Liberty, Mount Rushmore, Yellowstone National Park, and the Everglades.

2.16. Canada

Basic info

- North America
- 40 million people
- Capital: Ottawa
- Bordered with USA (Alaska in west, 12 states in south)
- Atlantic, Pacific and Arctic ocean
- 2nd largest country by total area (land plus water)
- 10 provinces. 3 territories (Northwest territories, Yukon, Nunavut)

Geography

- 80 % of land uninhabited
- North not suited for living – cold, rocks, snow
- Mountain ranges: Rocky Mountains, Coast Mountains, St. Elias Mountains
- Highest peak: Mount Logan (5 959 m, Yukon)
- Rivers: Mackenzie – longest, Yukon, St. Lawrence, Columbia, Saskatchewan
- Lakes – Erie, Superior, Huron, Ontario, Michigan
- Peninsula: The Ontario Peninsula
- Islands: Baffin Island, Victoria Island, Ellesmere Island, Devon Island
- Lowest point: Great Slave Lake Bottom – Northwest territories

Politics

- Federal constitutional monarchy
- Parliamentary democracy
- Head of the state: monarch of UK; represented by governor general in Canada
- Head of the government: prime minister
- Parliament
- Senate (105 members, appointed by governor general)
- House of Commons (338 members, elected by citizens)
- Fixed election dates for every four years on the third Monday of October

Economy

- Currency: Canadian dollar
- Service sector (75 %)
- Sub-sectors, health care, finance, education, food, retail
- Farmers – provinces of Alberta, Saskatchewan, Manitoba
- Wheat, corn, oilseed, cattle, pigs
- Manufacturing – Ontario, Quebec
- Trade -> Most with USA
- Energy resources (oil, chemical fuels, electricity, natural gas), raw natural resources (aluminium, gold, nickel)
- NATO, G7, APEC, OECD

History

- Indigenous people (Inuits)
- Late 15th century – European exploration
- Cartier claimed the land for France
- New France – Quebec city was founded in 1608
- British Conquest – The Seven Years War (1756–63) – Treaty of Paris -> Britain in control
- American Revolution – 1791 – Lower and Upper Canada (French and English speaking population)
- War of 1812 – battleground of war between US and Britain
- Dominion – 1867

- Canadian Pacific Railway – 1885, coast to coast
- Official Languages Act – 1969 – English and French the official languages of federal government
- Constitution – 1982, power over its constitution

Sports

- Ice hockey – NHL, Montreal Canadians
- Canadian football
- Inspired by american football
- CFL
- Lacrosse, baseball, curling, football

Cities

- Toronto
  - Ontario
  - Most populous and famous
  - International centre of business, finance, art, culture
  - Atlantic shipping through the Great Lakes – trading centre with USA
- Montreal
  - Quebec
  - French-speaking city + French culture
  - Old-town – 17th century architecture
- Quebec city
  - Quebec
  - French-speaking
  - Saint Lawrence river
  - One of the oldest European settlements in North America
- Ottawa
  - Capital
  - Borders between french and english area
  - Most important government institutions
- Calgary
  - Center of oil and gas industry
- Vancouver
  - British Columbia
  - Vancouver international airport
  - Trading hub with Asia
  - Sights
  - Stanley Park (Vancouver)
  - Niagara Falls
  - CN Tower – Toronto
- Personalities

- The Weekend
- Justin Bieber

2.17. Australia

- Commonwealth of Australia
- criminal background, poor conditions, 1800
- Aborigines -> murders, slavery, taboo history, now live in cities, reservations are shrinking, the traditions are dying out
- mount Uluru, you can't climb it anymore, sacred for aborigines
- Australian English
- last discovered continent (New Zealand discovered after that), Dutch marines first, James Cook made it an English colony
- flag -> Union Jack, Southern Cross constellation, 6 states & 1 territory
- nature
  - north -> tropical rain forest, dry, tropical, driest continent
  - endemic animals -> kangaroos, marsupials, black widow
  - problems with rabbits -> no natural predators
  - dingoes
  - sharks -> great, white, tiger
  - Great Barrier Coral Reef
  - deadly jellyfish
- economy
  - deal with Japan -> Australia has a lot of natural resources
  - oil, coal
  - biggest exporters of beef
  - wheat, wool
  - biggest exporter of opals -> funny fields with holes where no one will find you if you fall in
- villages similar to America – one farm (station) with fields
- home schooling
- flying doctors

2.18. Our town and district (Mělník)

Founded by the tribe of Pšovans. Located in the fertile lowlands at the confluence of the two main Czech rivers, Elbe and Vltava. First settlement by Pšovans at the top of the hill.

It used to be a dowry town (a wedding gift) given by Charles IV. Czech queens used to live here.

Places of interest:

- St. Peter and Paul church
  - ossuary (kostnice) by Matiegky (škola na pražský se jmenuje podle něj)

- ▶ the tower is not part of the church
  - the tower is about the same height as the depth of the well
- cloister in Kapucín church (nowadays a museum)
- Prague gate (used to be part of city walls)
- well (widest in ČR)
- underground (used for storage or shelter)
- Vladimírovo vokno, Cihelna
- Vila Carola – used to be a library, now the local art school
- houses with gables (blue star)

People:

- princess Emma (denáry)
- St. Ludmila (babička sv. Václava)
- Charles IV. (brought wine from Burgundy)
- Viktor Dyk (má tu bustu)
- B. Smetana (Obříství)
- Straka (veslař??)

Schools, culture, sports

- there used to be a cinema

Traditions

- farmer's markets
- wine fest
- wine night
- tasting wine

2.19. Prague

- General information
  - ▶ The capital and biggest in CR
  - ▶ The heart of Europe
  - ▶ The seat of government
  - ▶ Population: over 1 000 000
  - ▶ The highest point: Teleček
  - ▶ The Vltava river
  - ▶ 22 administrative districts
  - ▶ Mayor
  - ▶ Central Bohemian region
- Politics
  - ▶ President: The Prague Castle
  - ▶ Government: The Straka Academy
  - ▶ Senate: Wallenstein Pallace
  - ▶ Parliament (Chamber of Deputies): Thun Palace

- History
  - Legend – mythical Libuše – predicted
  - 14th century – Charles IV.
  - Rudolf II.
  - Ferdinand II.
- Economy
  - 90 % services
  - Food industry: Staropramen, Vitana, Delta bakeries
  - Mechanical industry: ČKD, Avia
  - Chemical + construction industry: Astrid, Zentiva, Druchema
  - Film industry: Barrandov
  - Textil: Blažek
- Transport
  - PID
  - Metro
  - Main Train Station, Airport
- Sights
  - The town of hundred spires
  - Prague Castle
    - St. Vitus Cathedral – crown jewels, gothic
  - Lesser Town
    - The Lesser Town Square
    - St. Nicholas Church
    - Lennon's wall
  - Charles Bridge
    - Charles IV.
  - Old Town
    - St. Nicholas Church
    - Orloj – medieval astronomic clock
    - Statue of Jan Hus
    - Church of Our Lady before Týn
    - Christmas Markets
  - Josefov – Jewish quarter
    - Old Jewish Cemetery
    - Maisel Synagogue
  - Vyšehrad
    - Cemetery Slavín
  - Petřín Tower
  - Charles University
- Entertainment
  - Theatres – Semafor

- Prague ZOO
- Prague botanical garden
- Parks – Letná, Stromovka
- Important personalities
  - Franz Kafka, Václav Havel, Karel Čapek, Emil Zátapek

2.20. The Czech Republic

- Geography
  - Central europe
  - Landlocked country
  - Bordered by Germany, Austria, Slovakia, Poland
  - Highest mountain: Sněžka (1603 m)
  - Longest river: Vltava
  - Biggest river: Elbe
  - Major mountain ranges: Krkonošské mountains, Šumava, Jeseníky
  - 14 regions, 3 lands
  - 4 NPs (Krkonoše, Šumava, Podyjí, Czech Switzerland)
- Basic info
  - Also known as Czechia
  - Continental and oceanic climate
  - Capital and largest city: Prague
  - Over 10,5 million people
  - Currency: Czech crown
  - Official language: Czech
  - Atheist country
- Political systém
  - Parliamentary representative democracy
  - Bicameral parliament
    - Chambre of deputies
    - Senate
  - The president = formal head of state
    - Limited powers
    - Appoints the prime minister
    - Petr Pavel
  - Prime minister: Petr Fiala
- Specific features and symbols
  - Beer
    - Pilsner Urquell, Budweiser Budvar, Staropramen
  - Symbols – coat of arms
    - National anthem: Kde domov můj
    - National flag

- Czech cuisine heavy and meaty
- Industries
  - Glass, ceramics, cars – „assembly line of Europe“
- Culture
  - Art
    - Alfons Mucha
  - Architecture
    - Centre of Prague – Astronomical Clock, Prague Castle
    - UNESCO sights
  - Literature
    - Seifert – The Nobel Prize
    - Kafka
  - Music
    - Antonín Dvořák, Leoš Janáček, Bedřich Smetana
- History
  - 6th century -> Slavs in Bohemia
  - Samo's empire
  - 12th century -> Přemyslid dynasty
  - Charles IV. -> The father of the country
  - Hussite Revolution -> Jan Hus
  - The Habsburg Monarchy
- Transport
  - Václav Havel international Airport
  - Prague metro – 3 lines (4)
  - Public transport in every city
- Sports
  - Football and hockey
  - Basketball, volleyball, handbal, athletics, floorball
  - Ice hockey – olympic gold Nagano 1998
- Significant personalities
  - Václav Havel
  - Tomáš Garrigue Masaryk
  - Karel Čapek

2.21. Problems of the world I. – environment

1. Climate Change:

Causes: greenhouse gas emissions, deforestation, fossil fuel consumption. Effects: rising global temperatures, melting polar ice caps, sea-level rise, extreme weather events. Solutions: renewable energy sources, international agreements (e.g., Paris Agreement), individual actions (e.g., reducing carbon footprint).

2. Pollution:

Types: air pollution, water pollution, soil contamination, plastic pollution. Sources: industrial emissions, vehicle exhaust, agricultural runoff, improper waste disposal. Consequences: health issues (respiratory problems, waterborne diseases), ecosystem damage, loss of biodiversity.

3. Deforestation:

Causes: logging, agricultural expansion, urbanization. Impact: loss of habitat for species, disruption of water cycles, contribution to climate change. Mitigation: reforestation, sustainable forestry practices, conservation efforts.

4. Loss of Biodiversity:

Causes: habitat destruction, pollution, overfishing, climate change. Importance: ecosystem balance, medical discoveries, agricultural resilience. Preservation: protected areas, wildlife conservation laws, restoration projects.

5. Water Scarcity:

Reasons: overuse of water resources, pollution, climate change effects on precipitation. Impacts: agricultural productivity, human health, regional conflicts. Solutions: efficient water use, desalination technology, improved infrastructure.

6. Sustainable Development:

Definition: meeting current needs without compromising the ability of future generations. Examples: green buildings, sustainable agriculture, circular economy. Importance: long-term environmental health, economic stability, social equity.

2.22. Problems of the world II. – social problems, lethal diseases

1. Poverty:

Causes: unemployment, lack of education, economic disparity. Effects: malnutrition, lack of access to healthcare and education, social exclusion. Solutions: economic policies for job creation, educational programs, social safety nets.

2. Inequality:

Types: economic, gender, racial, and social inequality. Impacts: limited opportunities for marginalized groups, social unrest, hindered economic growth. Remedies: affirmative action, inclusive policies, education and awareness campaigns.

3. Homelessness:

Reasons: housing affordability crisis, unemployment, mental illness, substance abuse. Consequences: poor health, increased crime rates, social isolation. Solutions: affordable housing projects, mental health support, job training programs.

4. Human Rights Violations:

Examples: political oppression, discrimination, gender-based violence. Consequences: social instability, refugee crises, global condemnation. Actions: international treaties, advocacy, sanctions against violators.

---

1. HIV/AIDS:

Transmission: unprotected sex, blood transfusions, mother-to-child. Effects: weakened immune system, social stigma, high mortality. Prevention/Treatment: antiretroviral therapy (ART), education on safe practices, needle exchange programs.

2. Cancer:

Types: lung, breast, prostate, colorectal, etc. Risk factors: smoking, diet, genetic predisposition, environmental exposures. Treatments: surgery, chemotherapy, radiation, immunotherapy.

3. Cardiovascular Diseases:

Examples: heart attacks, strokes, hypertension. Causes: unhealthy diet, lack of exercise, smoking, genetic factors. Prevention: healthy lifestyle choices, regular medical check-ups, public health initiatives.

4. COVID-19:

Origin: SARS-CoV-2 virus. Impact: global pandemic, high mortality, long-term health effects (Long COVID). Response: vaccines, public health measures (masks, social distancing), antiviral treatments.

2.23. Problems of the world III. – addictions

- Substance Addictions:

Alcohol: prevalence, social acceptance, health risks (liver disease, heart problems), impact on families.

Drugs: opioids, cocaine, marijuana, methamphetamines; effects on physical and mental health, addiction cycle.

Nicotine: smoking and vaping, health consequences (lung cancer, respiratory issues), addiction mechanisms.

- Behavioral Addictions:

Gambling: financial ruin, family breakdowns, mental health issues.

Internet and Gaming: impact on social skills, physical health problems, interference with daily responsibilities.

Social networks especially dangerous for teenagers

Shopping: financial consequences, underlying emotional issues, compulsive behavior patterns.

- brain chemistry, dopamine reward system
- Peer pressure and social norms.
- Availability and accessibility of substances or behaviors.
- Socioeconomic status and living conditions.

2.24. Media and technology

- different types of mediums: newspapers and magazines, radio, TV... digital
  - pessimism is better for the views
- Social media dangers and addictions, see 2.23
- AI (artificial intelligence)
  - in schools → cheating students, AI generated assignments
  - in society → where is the line between artificial and real intelligence?
  - scamming → automated bots
  - fake news, propaganda
  - ethics of using human works
- VR (virtual reality)
  - metaverse
  - Ready Player One type of future?
- Robotics and automation
- Privacy
  - undermined by the state and by the advertisement sector (and more)
  - private data used to serve personalized ads
  - Meta (Facebook, Instagram), Google, Amazon...
  - Orwell kind of future, see chapter 1.1.7